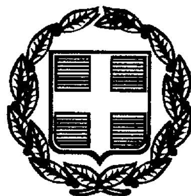

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ **Αρ. Φύλλου 342**

13 Απριλίου 1999

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Αριθ.Γ2/1090

Πρόγραμμα Σπουδών της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στο Λύκειο.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του εδαφ. δ΄ της παρ. 9 του άρθρου 8 του Ν. 1566/85, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 7 του Ν.2525/97 «Ενιαίο Λύκειο, πρόσβαση των αποφοίτων στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 188 - Α).

2. Την εισήγηση του παιδαγωγικού Ινστιτούτου, όπως αυτή διατυπώθηκε στην με αριθμ. 17/1998 πράξη του τμήματος Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

3. Τις διατάξεις του άρθρου 29α του Ν. 1558/85 ΦΕΚ 137 - Α, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 27 του Ν. 2081/92 (ΦΕΚ 154 - Α) και τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 παραγρ. 2α του Ν. 2469/97 (ΦΕΚ 38 - Α) και το γεγονός ότι από την απόφαση αυτή δεν προκαλείται δαπάνη εις βάρος του κρατικού προϋπολογισμού.

4. Τηναναγκαιότητα ορισμού νέου Προγράμματος Σπουδών για το μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στο Λύκειο, με βάση το οποίο θα συγγραφούν τα βιβλία που προβλέπονται από τις διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 7 του Ν. 2525/97, αποφασίζουμε:

Καθορίζουμε το Πρόγραμμα Σπουδών του της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στο Λύκειο ως εξής:

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΣΤΟ ΛΥΚΕΙΟ

Α. ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1. Εισαγωγή

Το Πρόγραμμα Σπουδών για το μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας από το πρωτότυπο και το Πρόγραμμα Σπουδών της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας από μετάφραση συγκροτούν το περιεχόμενο του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, του οποίου οι γενικές γραμμές αναπτύσσονται αναλυτικά στο σχετικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών. Ανταποκρίνεται στη σύγχρονη παιδαγωγική αντίληψη για ένα πλήρες πρόγραμμα σπουδών με την έννοια του curriculum, το οποίο :

* προσδιορίζει το γενικό σκοπό του μαθήματος, αλλά και τους ειδικούς σκοπούς κατά βαθμίδα εκπαίδευσης, καθώς και τους ειδικότερους στόχους κατά τάξη ή διδασκόμενο αντικείμενο
* παρουσιάζει αναλυτικά τα περιεχόμενα διδασκαλίας κατά τάξη και κατά διδακτική διαδικασία (γλωσσική διδασκαλία - ερμηνεία κειμένων)
* καταγράφει τις προσφορότερες μεθόδους και γενικές αρχές οργάνωσης της διδασκαλίας του και, τέλος,
* καθορίζει τον καταλληλότερο τρόπο αξιολόγησης του μαθήματος.

Εξάλλου, το Πρόγραμμα Σπουδών επιδιώκει με κάθε δυνατή σαφήνεια:

* να συνδέσει σε μια ενιαία κατευθυντήρια γραμμή σκοπούς, περιεχόμενα, τρόπους διδασκαλίας και αξιολόγηση του μαθήματος, τόσο στην αφετηριακή σκέψη, όσο και στη διαδικασία εφαρμογής
* να επιτύχει τη σύγκλιση των σκοπών και των ειδικότερων στόχων μέσα στα ειδικά αντικείμενα διδασκαλίας κατά τάξη
* να διασφαλίσει, στο μέτρο του δυνατού, γέφυρες σύνδεσης μεταξύ των ειδικότερων διδακτικών αντικειμένων, καθώς και με άλλα γνωστικά αντικείμενα, συγκεκριμένα τη Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία, την Ιστορία, τις Κοινωνικές Επιστήμες, την Καλλιτεχνική - Αισθητική Αγωγή, αλλά και τις Θετικές Επιστήμες
* να προβλέπει δυνατότητες επιλογών που να ανταποκρίνονται στα ενδιαφέροντα διδασκόντων και διδασκόμενων ή σε ιδιαίτερες συνθήκες εκπαίδευσης.

2. Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του μαθήματος της Αρχ. Ελλ. Γλώσσας και Γραμματείας

Το πνεύμα της εποχής και οι σύγχρονες ανάγκες / απαιτήσεις ευνοούν τη γενική παιδεία κι όχι την εξειδίκευση. Αυτό σημαίνει για την εκπαίδευση ότι πρέπει να εξασφαλίζει ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών/τριών αποβλέποντας σε ανθρώπους:

* σκεπτόμενους, με ανεπτυγμένη την κριτική ικανότητα
* καλλιεργημένους και ευαίσθητους, που σέβονται τον άνθρωπο ως αξία και έχουν αναπτυγμένη αισθητική αντίληψη
* δημιουργικούς, οι οποίοι -χωρίς να αποκόπτονται από

το παρελθόν- δρουν στο παρόν και διαμορφώνουν το μέλλον ως ελεύθεροι και δημοκρατικοί πολίτες της χώρας τους και της Ενωμένης Ευρώπης.

Σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τον παραπάνω προσανατολισμό έχει ιδιαίτερη θέση το μάθημα της Α. Ε. Γλ. - Γρ., του οποίου ο κύριος σκοπός είναι μορφωτικός-ανθρωπιστικός. Κεντρικός άξονας του μαθήματος είναι η σπουδή του ανθρώπου με τη μελέτη και την κατανόηση της συμπεριφοράς, της δράσης και του αγώνα του ανθρώπου της ελληνικής αρχαιότητας να γνωρίσει τον κόσμο και τη ζωή, να αναζητήσει την αλήθεια και τη γνώση σε όλους τους τομείς του επιστητού και, έτσι, να θεμελιώσει την έννοια της επιστήμης και της τέχνης, με άλλα λόγια την έννοια του πολιτισμού. Η ελληνική κληρονομιά, εδραιωμένη στην επιδίωξη του καθολικού, έγινε το ίδιο το πνεύμα του δυτικού και παγκόσμιου πολιτισμού.

Η ιδιοτυπία του μαθήματος όμως είναι ότι μελετά την ανθρώπινη δραστηριότητα, διερευνά, ερμηνεύει και επικοινωνεί με την ουσία της πνευματικής δημιουργίας των αρχαίων Ελλήνων μέσα από τα έργα της τέχνης του λόγου, τα οποία προσεγγίζει είτε από το πρωτότυπο -στο βαθμό που η γνώση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας το επιτρέπει- είτε από μετάφραση.

3. Σκοποί του μαθήματος

3.1 Γενικοί

Με τη διδασκαλία της Α.Ε.Γλ.-Γρ. και, ειδικότερα, με την ερμηνεία επιλεγμένων κειμένων, επιδιώκεται :

* η ανάδειξη της ουσίας του αρχαίου κόσμου, η οποία συμπυκνώνεται :

* στη σημασία που δόθηκε στον άνθρωπο (ανθρωποκεντρισμός), ως άτομο και ως μέλος ενός οργανωμένου συνόλου

* στη συνακόλουθη ολόπλευρη μελέτη του ανθρώπου (ανθρωπογνωσία) ως δρώντος ατόμου και πολίτη

* στη δυνατότητα αναγωγής του ειδικού σε γενικές αρχές και του συγκεκριμένου σε αφηρημένες έννοιες (βάση της επιστημολογίας), καθώς και του παραδείγματος σε καθολικής αξίας στάσεις και συμπεριφορές

* συναφώς προς τα προηγούμενα, η γνώση του αρχαίου κόσμου και η επικοινωνία με τα πνευματικά και καλλιτεχνικά επιτεύγματά του

* η συνειδητοποίηση της σημασίας των επιτευγμάτων αυτών για την πορεία του πολιτισμού

* η αναγωγή σύγχρονων επιστημονικών κατακτήσεων και επιστημονικών θεωρήσεων στην ελληνική αρχαιότητα

* η επισήμανση της «ευρωπαϊκής διάστασης» της αρχαιότητας, δηλαδή των επιτευγμάτων της που συνέβαλαν στη θεμελίωση του ευρωπαϊκού πολιτισμού, αλλά, παράλληλα, και επισήμανση των οφειλών του αρχαίου ελληνικού κόσμου σε άλλους λαούς (κυρίως της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου)

* η μελέτη της αρχαίας Ελληνικής γλώσσας ως φορέα της πνευματικής δημιουργίας

* η συνειδητοποίηση της αφετηρίας και της συνέχειας της ελληνικής γλώσσας και του εθνικού βίου (με επισήμανση όλων των εξελικτικών φάσεων, επιδράσεων, μεταβολών και μεταλλάξεων, αλλοιώσεων και συγκράσεων κτλ.) και επομένως η ενίσχυση της αυτογνωσίας και των ιδιαιτεροτήτων της πολιτισμικής μας ταυτότητας.

Αυτός ο ανθρωπογνωστικός - αρχαιογνωστικός σκοπός, που επιδιώκεται με τη σπουδή και τη βαθύτερη ερμηνεία των κειμένων, αποτελεί τον κύριο σκοπό του μαθήματος, τον μορφωτικό - ανθρωπιστικό.

3.2 Ειδικοί

Ο γενικός σκοπός του μαθήματος υπηρετείται με δύο κύριες διαδικασίες, την ερμηνεία κειμένων της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας και τη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, οι οποίες διαφοροποιούνται με ειδικότερους σκοπούς και στόχους κατά βαθμίδα εκπαίδευσης και διαβαθμίζονται ανάλογα με την πρόοδο των μαθητών στην κατάκτηση της αρχαιοελληνικής γλώσσας.

Έτσι, στο Λύκειο,

* η ερμηνεία των κειμένων γίνεται κατά βάση από το πρωτότυπο, επειδή το επιτρέπει πια η γνώση της αρχαίας ελληνικής και

* συνεχίζεται, με ειδικότερους σκοπούς, η διδασκαλίας της γλώσσας στο βαθμό που απαιτείται για τη συμπλήρωση και εμπέδωση της γλωσσικής κατάρτισης των μαθητών.

Β. ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1. ΩΡΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΤΑΞΗ	Πρόγραμμα - Μάθημα		Ώρες / εβδομάδα
Α΄ ΤΑΞΗ			
	Πρόγραμμα Γενικής Παιδείας		
	? Αρχαία Ελλην. Γλώσσα:	1 ώρα / εβδομ.	
	? Αρχαία Ελλην. Γραμματεία:	3 ώρες / εβδομ.	4 ώρες/εβδομάδα
Β΄ ΤΑΞΗ			
	Πρόγραμμα Γενικής Παιδείας		2 ώρες / εβδομάδα
	* Αρχαία Ελληνική Γραμματεία		
	Πρόγραμμα Θεωρητικής Κατεύθυνσης		3 ώρες / εβδομάδα
	? Αρχαία Ελλην. Γλώσσα (Θεματογραφία):	1 ώρα /εβδομ.	
	?Αρχαία Ελλην. Γραμματεία:	2 ώρες / εβδομ.	
Γ΄ ΤΑΞΗ			
	Πρόγραμμα Θεωρητικής Κατεύθυνσης		4 ώρες / εβδομάδα
	?Αρχαία Ελλην. Γλώσσα (Θεματογραφία) :	1 ώρα /εβδομ.	
	?Αρχαία Ελλην. Γραμματεία :	3 ώρες / εβδομ.	

2. ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Με τη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στο Λύκειο επιδιώκεται :

1. Να επιτευχθούν οι γενικοί μορφωτικοί - ανθρωπιστικοί σκοποί του μαθήματος με τη μελέτη σε βάθος από το πρωτότυπο επιλεγμένων κειμένων της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας, αντιπροσωπευτικών των κυριοτέρων ειδών της.

2. Να διευρυνθεί αυτή η ανθρωπογνωστική σπουδή με τη συμπληρωματική διδασκαλία από μετάφραση κειμένων που συνδέονται άμεσα και λειτουργικά με τα ερμηνευόμενα από το πρωτότυπο κείμενα.

3. Να φωτιστεί πληρέστερα η εμβάθυνση στο νόημα των ερμηνευόμενων από το πρωτότυπο κειμένων με την κατάλληλη διδακτική εκμετάλλευση παράλληλων κειμένων του ίδιου ή άλλων συγγραφέων.

4. Να διερευνηθεί και να βαθύνει η γνώση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, ενός από τα βασικότερα στοιχεία του αρχαιοελληνικού πολιτισμού αλλά και του κυριότερου φορέα του.

3. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

1 ώρα/εβδομάδα στην Α΄ τάξη και στη Θεωρητική Κατεύθυνση των Β΄ και Γ΄ τάξεων.

3.1 Σκοπός

Με τη συνέχεια της διδασκαλίας της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στο Λύκειο επιδιώκεται:

* να συμπληρωθεί η γνώση των βασικών στοιχείων της αρχαίας ελληνικής, εφόσον αυτή δεν έχει ολοκληρωθεί στο Γυμνάσιο

* να διευρυνθεί η γλωσσική κατάρτιση των μαθητών με τη μελέτη συνθετότερων φαινομένων και ειδικότερων μορφολογικών σχηματισμών της αρχαίας ελληνικής

* να δοθεί στους μαθητές η δυνατότητα, περιορισμένης βέβαια, προσέγγισης και άλλων αρχαιοελληνικών διαλέκτων (ιωνικής, αιολικής, δωρικής) πλην της κατά βάση διδασκόμενης αττικής. Αυτή η επιδίωξη προορίζεται μόνο για τους μαθητές της θεωρητικής κατεύθυνσης των Β΄ και Γ΄ τάξεων

* να ασκηθούν οι μαθητές στην ανακάλυψη και εκτίμηση των αρετών της αρχαίας ελληνικής και, μέσα από αυτές, του πλούτου της σκέψης των αρχαίων Ελλήνων

* να αναπτύξουν, τέλος, την ικανότητα να παρακολουθούν και, κατά το δυνατό, να ερμηνεύουν την εξέλιξη της σημασίας των λέξεων από την αρχαία στη σημερινή μορφή της γλώσσας μας και να εκτιμήσουν, έτσι, τη ζωντάνια και τον δυναμισμό της.

3.2 Περιεχόμενο - Διδακτέα ύλη

Με δεδομένο το γεγονός ότι η γλωσσική διδασκαλία στο Λύκειο έρχεται να συμπληρώσει και να διευρύνει τη γνώση της αρχαίας ελληνικής που έχει αρχίσει στο Γυμνάσιο, δεν είναι δυνατό να οριστεί επακριβώς συγκεκριμένη ύλη. Με βάση όμως τα προβλεπόμενα για διδασκαλία στο Γυμνάσιο, καθώς και με βάση την αρχή της σπειροειδούς διάταξης της ύλης, είναι απαραίτητο να δοθούν:

3.2.1 Στην Α΄ ΤΑΞΗ

• ειδικότεροι σχηματισμοί ονομάτων και ρημάτων, που δε διδάχθηκαν στο Γυμνάσιο, και συγκεκριμένα:

• ορισμένα ονόματα και επίθετα της 3ης κλίσης (π.χ. διπλόθεμα ονόματα σε -υς -εως, -υ -εως, -ω -ους, καθώς και επίθετα σε -υς -υ, -ις -ι, -εις -εσσα -εν, -ας -αινα -αν)

• ορισμένες κατηγορίες ρημάτων, όπως τα αφωνόληκτα (σχηματισμός και κλίση ενεστώτα και παρατατικού, παρακείμενου και υπερσυντέλικου), τα υγρόληκτα και ενρινόληκτα, τα φωνηεντόληκτα ρήματα εις -μι, οι αόριστοι β΄ που κλίνονται κατά τα εις -μι (π.χ. έβην, έγνων, εάλων) και τα ειδικά ρήματα είμι, φημί, οίδα, δέδοικα

• οι υποθετικοί λόγοι και ο πλάγιος λόγος σε γενικές γραμμές

• συμπληρωματικά και αναλυτικότερα στοιχεία για αντικείμενα, που διδάχθηκαν στο Γυμνάσιο σε γενικές γραμμές, και συγκεκριμένα:

• ειδικές περιπτώσεις κατηγορουμένου (γενική κατηγορηματική, επιρρηματικό και προληπτικό κατηγορούμενο)

• ειδικές περιπτώσεις αντικειμένου (σύστοιχο - αναλυτικότερα περιπτώσεις δίπτωτων ρημάτων)

• αναλυτικότερα ορισμένοι ονοματικοί προσδιορισμοί (ομοιόπτωτοι και ετερόπτωτοι)

• ειδικές παρατηρήσεις στον τρόπο εκφοράς των δευτερευουσών προτάσεων.

3.2.2 Στην Β΄ και Γ΄ ΤΑΞΗ (Θεωρητική Κατεύθυνση)

Για τους μαθητές της θεωρητικής κατεύθυνσης η ενίσχυση της γλωσσικής τους κατάρτισης μπορεί να έχει διπλή μορφή και, επομένως, δύο ειδών περιεχόμενο:

* σύνθετη γλωσσική, λεξιλογική και μεταφραστική άσκηση επί αγνώστου σε αυτούς αρχαιοελληνικού πεζού κειμένου της αττικής διαλέκτου. Τα αποσπάσματα που προορίζονται γι? αυτή την άσκηση επιλέγονται ελεύθερα από τους διδάσκοντες, ανάλογα με το επίπεδο γλωσσικής κατάρτισης των μαθητών τους και, οπωσδήποτε, κλιμακούμενα ως προς τη δυσκολία από την αρχή της Β? τάξης προς το τέλος της Γ΄ τάξης.

• συμπληρωματική διδασκαλία ορισμένων γραμματικών φαινομένων, των οποίων η γνώση κατά την κρίση του καθηγητή δεν έχει εμπεδωθεί, ή ορισμένων σπανιότερων φαινομένων, όπως π.χ.

• συνηρημένα ονόματα της 1ης και 2ης κλίσης (ουσιαστικά και επίθετα)

• αττικόκλιτα ονόματα

• αριθμητικά (ουσιαστικά, επίθετα, επιρρήματα)

• σπανιότεροι αόριστοι β? βαρυτόνων ρημάτων που κλίνονται κατά τα εις -μι (π.χ. έδραν, ερρύην)

• χρήση των εις -τος και -τέος ρηματικών επιθέτων

• ειδικές περιπτώσεις υποθετικών λόγων (συνεπτυγμένων ή ελλειπτικών)

• αναλυτικότερα στοιχεία για τον πλάγιο λόγο, την απόλυτη χρήση της μετοχής των απροσώπων ρημάτων, τη δοτική προσωπική.

Η διδασκαλία αυτή γίνεται με διδακτικό υλικό που επιλέγεται από τον διδάσκοντα καθηγητή, κατά περίπτωση, με βάση τα βιβλία αναφοράς (Γραμματική και Συντακτικό) που εγκρίνονται για τους μαθητές.

3.3 Μέθοδος της διδασκαλίας

Η διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στο Λύκειο δεν γίνεται πια σε συνδυασμό με την άσκηση κατανόησης απλών κειμένων, όπως στο Γυμνάσιο, αλλά ούτε και κατά την ερμηνεία των λογοτεχνικών κειμένων, ώστε να μη θυσιάζεται η ερμηνευτική διαδικασία , για να διδαχθεί η μορφολογία της γλώσσας.

Σε ιδιαίτερη διδακτική ώρα, που προβλέπεται από το πρόγραμμα σπουδών, και με αφετηρία συγκεκριμένο υλικό για επεξεργασία (φράσεις, προτάσεις, μικρές παραγράφους συνεχούς κειμένου) οργανώνεται η διδασκαλία των στοιχείων της γραμματικής και του συντακτικού, που κρίνεται από τον καθηγητή απαραίτητο, επαγωγικά κυρίως αλλά και παραγωγικά. Η προοδευτική κατάρτιση των μαθητών στη γλώσσα επιτρέπει αυτή την περισσότερο αυτόνομη αλλά και βαθύτερη διερεύνηση και διδασκαλία γλωσσικών δομών και τύπων.

Κατά τη γλωσσική και μεταφραστική άσκηση των μαθητών της θεωρητικής κατεύθυνσης των Β' και Γ' τάξεων (στην ώρα της θεματογραφίας) συνδυάζονται η συνθετική και αναλυτική θεώρηση του κειμένου, η διαρκής εκμετάλλευση των συμφραζομένων και η επιμέρους άρση δυσκολιών, η προσπάθεια κατανόησης του περιεχομένου με βάση τη δομή του κειμένου και η μεταφραστική άσκηση. Προσπάθεια ερμηνείας και προσπάθεια μετάφρασης διαπλέκονται και συμπληρώνονται αμοιβαία για τη συνολική κατανόηση του κειμένου.

3.4 Αξιολόγηση της γλωσσικής διδασκαλίας

Η αξιολόγηση της γλωσσικής κατάρτισης των μαθητών γίνεται στο πλαίσιο της αξιολόγησης της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και γραμματείας συνολικά (βλ. παρακάτω).

4. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ (Από το πρωτότυπο)

4.1 Σκοπός της διδασκαλίας

Με τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γραμματείας στην πρωτότυπη γλωσσική έκφραση των κειμένων επιδιώκεται να επιτευχθεί ο γενικός μορφωτικός - ανθρωπιστικός σκοπός του μαθήματος, όπως αναλύεται σε όλο το εύρος και το βάθος του στο οικείο κεφάλαιο αυτού του προγράμματος, για να εμπλουτισθεί και να αναπτυχθεί ολόπλευρα ο εσωτερικός κόσμος του σημερινού μαθητή και αυριανού πολίτη της Ελλάδας και του κόσμου, με την ανθρωπογνωστική σπουδή και τη βαθύτερη κατανόηση έργων μιας μεγάλης λογοτεχνίας, της αρχαιοελληνικής.

Και για να επιτευχθεί αυτός ο σκοπός είναι ανάγκη:

* να αποκτήσουν οι μαθητές μια όσο το δυνατό περισσότερο σφαιρική και πλήρη εικόνα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, ρεαλιστική και ενδιαφέρουσα στο βαθμό που θα συνδέεται με τη σημερινή ζωή και τις ανάγκες του σύγχρονου ανθρώπου

* να εμβαθύνουν σε καίριες επιτεύξεις της πνευματικής δημιουργίας των αρχαίων Ελλήνων σε συσχετισμό με άλλων ειδών εκφάνσεις του πολιτισμού τους, με τον οποίο συνδέεται άρρηκτα ο νεοελληνικός πολιτισμός και ο οποίος απετέλεσε τη βάση για τη διαμόρφωση του ελληνορωμαϊκού και, αργότερα, του ευρωπαϊκού πολιτισμού

* να δοκιμάσουν την αισθητική απόλαυση από την ανακάλυψη και την εκτίμηση της καλλιτεχνικής αξίας των έργων της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας στην πρωτότυπη γλωσσική τους έκφραση.

4.2 Περιεχόμενο - Διδακτέα ύλη

Η επιλογή των κειμένων και η κατανομή τους στις τρεις τάξεις του Λυκείου διέπονται από ορισμένες γενικές αρχές, που υπαγορεύονται από τους σκοπούς του μαθήματος, και στηρίζονται σε κριτήρια φιλολογικά και παιδαγωγικά / διδακτικά, ώστε τα συγκεκριμένα κείμενα να μπορούν να υπηρετήσουν το μορφωτικό - ανθρωπιστικό σκοπό του μαθήματος, την επικοινωνία των μαθητών με την ουσία της πνευματικής δημιουργίας των αρχαίων Ελλήνων. Έτσι, έλαβαν υπόψη:

* την ανάπτυξη προηγουμένως του Προγράμματος Σπουδών της αρχαίας ελληνικής γραμματείας από μετάφραση, ώστε να αποφευχθούν κενά ή επικαλύψεις

* το βαθμό της γλωσσικής κατάρτισης των μαθητών για την προσέγγιση των κειμένων στην πρωτότυπη γλωσσική τους έκφραση

* το αντιληπτικό επίπεδό τους στη συνάρτησή του με την ηλικία και τα ενδιαφέροντά τους

* την ανάγκη παρακολούθησης κατά το δυνατό της ιστορικής εξέλιξης των γραμματειακών ειδών

* τη δυνατότητα σύνδεσης των κειμένων μεταξύ τους, στο πλαίσιο κάθε τάξης, με γραμματολογική ή άλλη θεματική συγγένεια, ώστε οι μαθητές να μπορούν να συνειδητοποιήσουν τους ιδιαίτερους εκφραστικούς τρόπους κάθε είδους αφενός και να συνθέσουν την επιδιωκόμενη συνολική εικόνα σε ένα τομέα του αρχαιοελληνικού πολιτισμού αφετέρου

* τη δυνατότητα επιλογής από τον καθηγητή μιας μεταξύ περισσοτέρων προβλεπόμενων ενοτήτων από το έργο ενός συγγραφέα.

4.2.α Τα κείμενα και οι προβλεπόμενες ώρες διδασκαλίας τους κατά τάξη:

Α΄ ΤΑΞΗ

3 ώρες/εβδομ. Όλο το χρόνο x 28 = 84ώρες ±
Αρχαίοι Έλληνες Ιστοριογράφοι (Ξενοφών, Θουκυδίδης)
Ξενοφών, Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος, 38 ± ώρες
Ελληνικά, Βιβλίο Β?: τέλος του Πελοποννησιακού πολέμου - καθεστώς
των Τριάκοντα Τυράννων - αποκατάσταση της Δημοκρατίας
ή Αγησίλαος, Κεφ.Ι, ΙΙ, VII, XI (και από μετ. Κεφ. III, IV και τμήμα του XI)
? Θουκυδίδης, Ιανουάριος-Μάιος, 46ώρες ±
Βιβλίο Α΄ (Κερκυραϊκά) 24-31 και 44 (32-43 από μετάφραση)
ή Βιβλίο Γ΄ (Κερκυραϊκά) 70-81 (82-83 από μετάφραση)
Βιβλίο Ζ΄, 30-32 (η αναχώρηση για τη Σικελία)
Βιβλίο Η΄, 75-77 και 84-87 (η καταστροφή των Αθηναίων)

Β΄ ΤΑΞΗ

α) Πρόγραμμα Γενικής Παιδείας,
2 ώρες/εβδομ. x 28 = 56± ώρες
Δραματική Ποίηση (τραγωδία)
? Μια τραγωδία του Σοφοκλέους από το πρωτότυπο (Αντιγόνη ή Φιλοκτήτης) και
? Μια τραγωδία με γενική παρουσίαση και ανάγνωση ορισμένων σελίδων από μετάφραση (Οιδίπους Τύραννος ή Αίας), σε 6 ώρες περίπου
β) Πρόγραμμα Θεωρητικής Κατεύθυνσης, 2 ώρες/εβδομ. x 28 = 56 ± ώρες
* Ρητορικά κείμενα, δικανικά και πολιτικά (ιδιωτικός και δημόσιος βίος) Σεπτέμβριος-Φεβρουάριος, 40 ± ώρες
Λυσίου, Κατά Φίλωνος δοκιμασίας ή Υπέρ Μαντιθέου
Δημοσθένους, Περί της Ροδίων ελευθερίας ή Υπέρ Μεγαλοπολιτών (αποσπάσματα)
Ισοκράτους, Περί ειρήνης ή Αρεοπαγιτικός (αποσπάσματα)
* Ανθολόγιο επικής και λυρικής ποίησης, Μάρτιος-Μάιος, 16 ± ώρες

Γ΄ ΤΑΞΗ

Πρόγραμμα Θεωρητικής Κατεύθυνσης ώρες/εβδομ. x 28 = 84 ± ώρες
Πολιτικά και φιλοσοφικά κείμενα με άξονα τις έννοιες: πόλη - πολίτης - πολίτευμα - κοινωνία πολιτών (συνεκτικοί Δεσμοί: νόμοι, δικαιοσύνη) - ατομική και πολιτική αρετή
Θουκυδίδου, Περικλέους Επιτάφιος, 20 ± ώρες
Πλάτωνος, Πρωταγόρας και Πολιτεία (αποσπάσματα), 34 ± ώρες
Αριστοτέλους, Ηθικά Νικομάχεια και Πολιτικά (αποσπάσματα), 30 ± ώρες

Γενική παρατήρηση: Για όλα τα έργα αξιοποιούνται παράλληλα κείμενα των ίδιων ή άλλων συγγραφέων της ίδιας ή άλλης εποχής.

4.2.β Αναλυτική ανάπτυξη του περιεχομένου της Αρχ. Ελλ. Γραμματείας

Α΄ ΤΑΞΗ

Αρχαίοι Έλληνες Ιστοριογράφοι (Ξενοφών, Θουκυδίδης),
3 ώρες/εβδομ. όλο το χρόνο x 28, συνολικά 84 ± ώρες

1. Κριτήρια επιλογής

Για την πρώτη διδασκαλία εκτενών αποσπασμάτων ολόκληρων έργων προτιμήθηκαν τα αφηγηματικά ιστορικά κείμενα, ως απλούστερα από άποψη σύνθεσης, και επομένως περισσότερο εύληπτα, αλλά και ως καταλληλότερα να κρατήσουν το ενδιαφέρον των μαθητών με την ενό-

τητα και την αλληλουχία των γεγονότων. Από τους αρχαίους ιστορικούς οι μαθητές έχουν γνωρίσει εκτενώς τον πατέρα της Ιστορίας, τον Ηρόδοτο, στη Β? τάξη Γυμνασίου. Τώρα θα διδαχθούν τον Θουκυδίδη και τον Ξενοφώντα, τους δύο άλλους κύριους εκπροσώπους του είδους κατά την κλασική εποχή.

2. Ειδικός σκοπός της διδασκαλίας

Στο πλαίσιο του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας η διδασκαλία κειμένων των αρχαίων Ελλήνων ιστορικών επιδιώκει:

* να γίνει αισθητός στους μαθητές ο στενός δεσμός της ιστοριογραφίας με τη λογοτεχνία, καθώς οι Έλληνες ιστορικοί αφηγούνται πλατιά τα ιστορικά γεγονότα είτε ως αυτόπτες μάρτυρες είτε ως ουδέτεροι αφηγητές είτε παρουσιάζοντας τους πρωταγωνιστές της δράσης να εκθέτουν σε πρώτο πρόσωπο τις σκέψεις και τις αποφάσεις τους. Ταυτόχρονα διερευνούν τα αίτια και τις συνέπειες της ανθρώπινης δραστηριότητας και υποβάλλουν σε κριτικό έλεγχο τα γεγονότα. Επομένως, είναι ανάγκη να αισθανθούν οι μαθητές ότι δεν διδάσκονται Ιστορία, αλλά μελετούν και απολαμβάνουν χαρακτηριστικές σελίδες αφηγηματικών ιστορικών έργων

* να γνωρίσουν οι μαθητές την αγωνιώδη προσπάθεια των ιστορικών κατά την αναζήτηση της αντικειμενικής αλήθειας σχετικά με τα ιστορούμενα γεγονότα, όσο αυτό είναι ανθρώπινα δυνατό (η ματιά του επιστήμονα ιστορικού)

* να αναγνωρίσουν και να απολαύσουν τους αφηγηματικούς τρόπους των αρχαίων Ελλήνων ιστορικών, τη ζωηρή και παραστατική διήγηση, την επιλογή της χαρακτηριστικής λεπτομέρειας ή της εντυπωσιακής σκηνής/εικόνας, τη δραματική έκθεση συγκλονιστικών στιγμών της ιστορίας (η ματιά του λογοτέχνη - αφηγητή)

* να καλλιεργήσουν έτσι και να αναπτύξουν την ιστορική, την πολιτική και την εθνική τους συνείδηση με την επισήμανση των ποικίλων παραγόντων (προσωπικών, κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών αλλά και αστάθμητων / τυχαίων) που διαμορφώνουν το ιστορικό γίγνεσθαι.

3. Τα διδασκόμενα κείμενα

Εισαγωγή στην αρχαία ελληνική ιστοριογραφία από τους Ίωνες λογογράφους μέχρι τον Αρριανό (κυριότεροι εκπρόσωποι και τάσεις της ιστορίας). Θα πρέπει να μπορεί να ολοκληρωθεί σε 2-3 διδακτικές ώρες. Και θα ακολουθήσει η διδασκαλία των ιστορικών.

α) Ξενοφώντος Ελληνικά ή Αγησίλαος (κατά την ελεύθερη επιλογή του καθηγητή)

Από Σεπτέμβριο μέχρι και Δεκέμβριο, ώρες 38 ±.

Πρώτη επιλογή: Ελληνικά, Βιβλίο Β? . Αποσπάσματα που αναφέρονται:

* στο τέλος του Πελοποννησιακού πολέμου (κεφ. Ι, 16-32 και ΙΙ, 1-4)

* στην παράδοση της Αθήνας (κεφ. ΙΙ, 16-23)

* στο καθεστώς των Τριάκοντα Τυράννων (κεφ. ΙΙΙ, 50-56)

* στην αντίδραση των δημοκρατικών και την αποκατάσταση της δημοκρατίας (κεφ.IV, 18-23 και 37-43)

Για τα ενδιάμεσα τμήματα θα δοθούν γλαφυρές συνδετικές περιλήψεις. Τα τμήματα ΙΙΙ, 11- 16 και IV, 1-17 θα διδαχθούν από μετάφραση.

Διδακτικοί στόχοι:

* Να γνωρίσουν οι μαθητές μια πολύ δραματική περίοδο της ελληνικής ιστορίας με πολυσήμαντο περιεχόμενο, ζωηρό ενδιαφέρον και πλούσια διαχρονικά πολιτικά μηνύματα με βάση μια πολιτειακή μεταβολή, την κατάργηση αλλά και την αποκατάσταση της δημοκρατίας.

* Να συνειδητοποιήσουν τους λόγους που οδήγησαν τη θαλασσοκράτειρα Αθήνα στην ήττα κατά θάλασσαν στους Αιγός Ποταμούς και τους δημοκρατικούς Αθηναίους στην αρχική ανοχή προς το καθεστώς των Τριάκοντα.

* Να εντοπίσουν, ανάμεσα στους βασικούς λόγους της γενικής αποδοκιμασίας του τυραννικού καθεστώτος, ιδιαίτερα την κατάργηση των νόμων, μοναδικού προστάτη των πολιτών έναντι κάθε αυθαιρεσίας, και τη διάλυση του κοινωνικού ιστού με τον διχασμό των πολιτών και την αλληλοεξόντωσή τους.

* Να επισημάνουν το ήθος που επέδειξε η αποκατασταθείσα δημοκρατία με τη γενική αμνηστία, καθώς και την ιστορική πολιτική σημασία της εθνικής συμφιλίωσης που ακολούθησε.

* Να αξιοποιήσουν ως παράλληλα κείμενα αποσπάσματα από λόγους του Λυσία (π.χ. Κατά του Ερατοσθένη), την Αθηναίων πολιτεία του Αριστοτέλη, κ.ά.

* Να διαπιστώσουν και να απολαύσουν μερικές εμφανείς αφηγηματικές αρετές του Ξενοφώντα, την καθαρότητα και ζωηρότητα της περιγραφής, την επιλογή της χαρακτηριστικής λεπτομέρειας, τη διήγηση εντυπωσιακών σκηνών ή εικόνων που μαρτυρούν ικανότητα έμπειρου «ρεπόρτερ» της εποχής εκείνης.

Δεύτερη επιλογή: Αγησίλαος. Αποσπάσματα που αναφέρονται:

* στην πατρίδα και το γένος του Αγησιλάου (κεφ. Ι, 1-5)

* στη στρατηγική του ικανότητα κατά την εκστρατεία στην Ασία (κεφ. Ι, 6-28 και 36-38) και κατά τον Βοιωτικό πόλεμο (κεφ. ΙΙ, 9-15)

* στην ευσέβεια και την ανιδιοτέλειά του (κεφ. ΙΙΙ και IV)

* στη φιλοπατρία αλλά και τα πανελλήνια αισθήματά του (κεφ. VII)

* στη συνολική εικόνα της προσωπικότητάς του (κεφ. XI, 14-16)

Για τα ενδιάμεσα τμήματα θα δοθούν γλαφυρές συνδετικές περιλήψεις.

Τα τμήματα κεφ. ΙΙΙ, IV και κεφ. XI, 1-13 θα διδαχθούν από μετάφραση.

Διδακτικοί στόχοι:

* Να γνωρίσουν οι μαθητές μια σημαντική προσωπικότητα της αρχαίας Σπάρτης που συνδύαζε ηγετικές και στρατηγικές αρετές με βαθιά φιλάνθρωπα αισθήματα

* Να εκτιμήσουν την αγνή φιλοπατρία, την ευσέβεια και την ακεραιότητα του χαρακτήρα του Αγησιλάου, αρετές που τον χαρακτηρίζουν ως άνθρωπο.

* Να επισημάνουν την ανωτερότητα του ήθους του που του επέτρεπε να αίρεται πάνω από το ενδιαφέρον της πατρίδας - πόλης του, της Σπάρτης, και να αγωνιά για το μέλλον του ελληνισμού.

* Να αξιοποιήσουν ως παράλληλα κείμενα αποσπάσματα από την Αλεξάνδρου Ανάβαση του Αρριανού για γόνιμες συγκρίσεις του Αλεξάνδρου με τον Αγησίλαο.

* Να αξιολογήσουν την προδρομική εκδήλωση της ιδέας για μια πανελλήνια εκστρατεία κατά των Περσών, συγκριτικά με την αντίστοιχη ιδέα του Ισοκράτη και ιδιαίτερα με τη μεγαλειώδη εκστρατεία του Μ. Αλεξάνδρου.

* Να εκτιμήσουν την απλότητα και καθαρότητα του λό-

γου και τη λιτή και παραστατική περιγραφική ικανότητα του Ξενοφώντα σ?αυτό το έργο του.

β) Θουκυδίδου Ιστορία, Από Ιανουάριο μέχρι και Μάιο, ώρες 46 ±.

Κατ' εκλογήν: 1. Βιβλίο Α, αποσπάσματα που αναφέρονται:

* Στην έναρξη των εχθροπραξιών μεταξύ Κερκύρας και Κορίνθου (Α, 24-31)
* Στην προσφυγή και των δύο προς τους Αθηναίους (Α, 32-43 : Δημηγορίες Κερκυραίων και Κορινθίων - από μετάφραση)
* Στην απόφαση των Αθηναίων (Α, 44)

ή 2. Βιβλίο Γ, αποσπάσματα που αναφέρονται:

* Στον εμφύλιο πόλεμο στην Κέρκυρα (Γ, 70 - 81)
* Στην παθολογία του πολέμου (Γ, 82-83 - από μετάφραση)

Και οπωσδήποτε: Βιβλία Ζ και Η, Τα Σικελικά. Αποσπάσματα που αναφέρονται:

* Στην αναχώρηση της εκστρατείας (Ζ, 30-32)
* Στην απόφαση των Αθηναίων, μετά την ήττα του στόλου τους στον Μεγάλο Λιμένα των Συρακουσών, να σωθούν δια ξηράς (Η, 75-77)
* Στην καταστροφή του αθηναϊκού στρατού στον Ασίναρο ποταμό και την τραγική τύχη των αιχμαλώτων (Η, 84-87)

Τα ενδιάμεσα τμήματα θα δοθούν με γλαφυρή περίληψη.

Διδακτικοί στόχοι:

* Να γνωρίσουν οι μαθητές μια συγκλονιστική περίοδο του μακροχρόνιου εμφυλίου πολέμου, το διπλωματικό παιχνίδι και την συμφεροντολογική πολιτική των μεγάλων δυνάμεων, την αγριότητα των εμφυλίων συγκρούσεων που αποκαλύπτει την παθολογία του πολέμου, τα πολιτικά πάθη και τις ιδεολογικές συγκρούσεις.
* Να επισημάνουν την ανάγκη των μικρών δυνάμεων να βρουν πολιτική υποστήριξη («προστάτες»), την ισορροπία των αντιτιθέμενων δυνάμεων και το δίκαιο κάθε μέρους, όπως εκφράζεται με την αντιστοίχιση των δημηγοριών.
* Να διαπιστώσουν το ευμετάβολο των ανθρώπινων πραγμάτων, παρακολουθώντας την πορεία της αθηναϊκής δύναμης από το απόγειο της δόξας της ως την τελική κατάρρευση.
* Να αναγνωρίσουν βασικά χαρακτηριστικά της αφηγηματικής ικανότητας του Θουκυδίδη και της βαθύτατα κριτικής ιστορικής ανάλυσης των γεγονότων. Συγκεκριμένα: Την περιγραφική δύναμη, την ψυχογραφική παρουσίαση νικητών και ηττημένων, των ηγετών αλλά και του πλήθους των στρατιωτών, την άριστη απόδοση τραγικών καταστάσεων και ιδιαίτερα τη δραματικότητα της αφήγησης, την πυκνότητα, την ευλυγισία και την ποικιλία του ύφους του.
* Να ασκηθούν στον εντοπισμό των στοιχείων που χαρακτηρίζουν την ιστορία του Θουκυδίδη ως «κτήμα ες αεί» και τον ίδιο ως τον σπουδαιότερο ιστορικό της αρχαιότητας.

Μεθοδολογική οδηγία : Από άποψη μεθοδολογική θα υιοθετηθεί διπλή προσέγγιση των ιστορικών συγγραφέων, ιστορική και λογοτεχνική, όπως επιβάλλεται από την ιδιοτυπία της αρχαίας ελληνικής ιστοριογραφίας και από τους σκοπούς της διδασκαλίας της, που προαναφέρθηκαν.

Β' ΤΑΞΗ

1. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Δραματική ποίηση, Σοφοκλέους Τραγωδίαι

2 ώρες/εβδομάδα καθ'όλο το έτος, συνολικά 56ώρες

1.1 Κριτήρια επιλογής

Η δραματική ποίηση αποτελεί κορυφαία έκφραση όχι μόνο της ελληνικής αλλά και της παγκόσμιας λογοτεχνίας. Ως θεατρικός λόγος και ως παράσταση επί σκηνής εξακολουθεί να ζει, να ακμάζει και να γοητεύει το σύγχρονο άνθρωπο, γιατί δραματοποιεί, και, επομένως, ζωντανεύει μπροστά στα μάτια του, βαθύτατα υπαρξιακά προβλήματα του ανθρώπου. Και με την καλλιτεχνική πλοκή του μύθου και τη διαδικασία της κάθαρσης οδηγεί στη λύση τραγικών καταστάσεων, προσφέροντας αισθητική απόλαυση και βαθιά ηθική ικανοποίηση στους μετέχοντες στα δρώμενα θεατές.

Οι τραγωδίες του Σοφοκλέους προβάλλουν έξοχες πρότυπες μορφές που έζησαν συγκλονιστικές τραγικές συγκρούσεις και έκαναν αποφασιστικές ηθικές επιλογές, οι οποίες βάρυναν στην προσωπική τους μοίρα. Αποτελούν άριστα δείγματα σύμμετρης και ισορροπημένης σύνθεσης και μπορούν να χρησιμεύσουν ως χαρακτηριστικά παραδείγματα δραματικής τέχνης. Αυτές είχε κατά βάση υπόψη του ο Αριστοτέλης, όταν διατύπωνε τους κανόνες της τραγωδίας στην Ποιητική του.

1.2 Σκοπός της διδασκαλίας

Με τη διδασκαλία της τραγωδίας επιδιώκεται:

* να γνωρίσουν οι μαθητές ένα ξεχωριστό και συναρπαστικό γραμματειακό είδος της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας που συνδυάζει, σε ενιαίο θέαμα ή ανάγνωσμα, τις τέχνες του λόγου, της μουσικής, της όρχησης και της σκηνογραφίας με τη δράση επί σκηνής των υποκριτών που υποδύονται τους ρόλους των ηρώων των δραματικών έργων
* να εντάξουν την τραγωδία στην ιστορική εξέλιξη της αρχαίας ελληνικής γραμματείας και να συνειδητοποιήσουν τη σχέση της με τα άλλα γραμματειακά είδη
* να γνωρίσουν τη δομή και τα μέρη της τραγωδίας (θεατρική διάσταση) και την αντιστοιχία τους με τα μέρη και τη διάρθρωση των σύγχρονων θεατρικών έργων
* να κατανοήσουν τα ποιοτικά στοιχεία που προσδιορίζουν την ουσία της, την πλοκή και εξέλιξη του μύθου, τις σκέψεις, τις ιδέες και το ήθος των δρώντων προσώπων, καθώς και την ποιότητα του λόγου τους
* να ασκηθούν στη διάκριση του ρόλου των συντελεστών της παράστασης μιας τραγωδίας (ποιητή, υποκριτών, χορού, χορηγού και θεατών)
* να μπορέσουν να νιώσουν πότε ο ήρωας είναι τραγικό πρόσωπο και να διακρίνουν την έννοια της ύβρης, της άτης , της νέμεσης, του τραγικού, της τραγικής ειρωνείας και της από της τραγωδίας ηδονής
* να καταστούν ικανοί να αισθάνονται τη διαδικασία της κάθαρσης, που είναι ταυτόχρονα αισθητική απόλαυση και βαθύτατη ηθική ικανοποίηση από την αποκατάσταση της ηθικής τάξης
* να επισημάνουν το ιστορικό και κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο γεννήθηκε η τραγωδία, που είναι «παιδί της δημοκρατίας»
* να διαπιστώσουν τις επιδράσεις που άσκησε το αρχαίο ελληνικό δράμα σε μεταγενέστερους δραματουργούς, αξιοποιώντας κατάλληλα παράλληλα κείμενα

* να συλλάβουν τα διαχρονικά παιδευτικά μηνύματα της τραγωδίας και την ανταπόκρισή τους σε αιώνια υπαρξιακά προβλήματα του ανθρώπου, ώστε να τα μετουσιώσουν σε δυναμογόνα σπέρματα ζωής

* να γνωρίσουν, τέλος, έναν από τους τρεις μεγάλους τραγικούς της αρχαιότητας, τον Σοφοκλή, τη σχέση με τους ομοτέχνους του, αλλά και την προσφορά του στην εξέλιξη του συγκεκριμένου είδους. Να εκτιμήσουν ιδιαίτερα τη δεξιοτεχνία του στην κατασκευή του δράματος, στη διαγραφή του ήθους των ηρώων του, στην πραγμάτωση του τραγικού και στον αριστοτεχνικό χειρισμό της γλώσσας.

1.3 Τα διδασκόμενα κείμενα

Προτάσσεται μια Εισαγωγή στη δραματική ποίηση, που περιέχει την γένεση και εξέλιξη του είδους, τα βασικά είδη και τους κυριότερους εκπροσώπους του, την οργάνωση και τους συντελεστές των παραστάσεων των έργων, το ιστορικο-πολιτιστικό πλαίσιο της εποχής του Σοφοκλή, τη ζωή και το έργο του. Θα διατεθούν καταρχήν περίπου 3 διδακτικές ώρες.

Ακολουθεί διδασκαλία :

* μιας τραγωδίας από το πρωτότυπο κατά μεγάλο μέρος, της Αντιγόνης ή του Φιλοκτήτη, κατ'εκλογήν και

* μιας τραγωδίας με γενική παρουσίαση και σχολιασμένη ανάγνωση ορισμένων σελίδων από μετάφραση, του Οιδίποδα Τυράννου ή του Αίαντα. Θα διατεθούν περίπου 6 διδακτικές ώρες.

Οι προβλεπόμενες από το ωρολόγιο πρόγραμμα ώρες επιτρέπουν να διδαχθούν αναλυτικά από το πρωτότυπο περίπου 580 στίχοι μιας τραγωδίας. Για να ολοκληρωθεί το έργο, οι υπόλοιποι στίχοι θα διδαχθούν, με κανονική ερμηνεία, από μετάφραση.

Έτσι

* Από την Αντιγόνη θα διδαχθούν από το πρωτότυπο:

Ο πρόλογος στ. 1-99 Θέση του προβλήματος. Η απαγόρευση της ταφής του Πολυνείκη και η απόφαση της Αντιγόνης να τον θάψει

- Α΄ Επεισόδιο στ. 278-331 Σύγκρουση του Κρέοντα με τον Φύλακα και με τον Χορό
- Β΄ Επεισόδιο στ. 441-581 Σύγκρουση του Κρέοντα με την Αντιγόνη
- Γ΄ Επεισόδιο στ. 635-780 Σύγκρουση του Κρέοντα με τον Αίμονα
- Ε΄ Επεισόδιο στ. 988-1114 Σύγκρουση του Κρέοντα με τον Τειρεσία
- Έξοδος στ.1328-1353 Συντριβή του Κρέοντα-»Καταστροφή του δράματος»

* Από τον Φιλοκτήτη θα διδαχθούν από το πρωτότυπο:

- Ο πρόλογος στ. 1-134 Σκηνικό και σχέδιο δράσης
- Α΄ Επεισόδιο στ. 319-390 Ιστορία του Νεοπτόλεμου
- Β΄ Επεισόδιο στ. 759-826 Η κρίση του Φιλοκτήτη - Παράδοση του τόξου στο Νεοπτόλεμο
- Γ΄ Επεισόδιο στ. 889-926 Ο Νεοπτόλεμος ομολογεί την αλήθεια
- στ. 963-1080 Η εμφάνιση του Οδυσσέα και η απομάκρυνση του Νεοπτόλεμου
- Έξοδος στ.1222-1313 Επάνοδος Οδυσσέα και Νεοπτόλεμου στ. 1373-1408 Σταθερή άρνηση του Φιλοκτήτη στ. 1409-1447 Εμφάνιση του Ηρακλή

1.4 Διδακτικοί στόχοι

Να εντοπίσουν οι μαθητές, στην ερμηνευόμενη κάθε φορά τραγωδία, τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν το γραμματειακό είδος και ιδιαίτερα ό,τι αφορά τη σύνθεση του δράματος, την εξέλιξη (δέση), κορύφωση και λύση της υπόθεσης, τη διαγραφή του ήθους των ηρώων, την προβολή των βασικών ιδεών και προβλημάτων, τους εκφραστικούς τρόπους και τις θεατρικές τεχνικές.

Ειδικότερα, στην Αντιγόνη:

* οι μαθητές στο πλαίσιο της όποιας προσωπικής και, πάντως, πολυεπίπεδης ερμηνείας να επισημάνουν το βασικό πρόβλημα της τραγωδίας, που δημιουργείται από τη στάση των ηρώων απέναντι στην τιμή προς τους νεκρούς, μια πίστη που κανείς δεν ξέρει από πότε φάνηκε στη γη

* Να συνειδητοποιήσουν ότι οι αποφάσεις των ηρώων (Κρέοντα, Αντιγόνης, Ισμήνης) σχετικά με την ταφή του Πολυνείκη είναι προσωπικές ελεύθερες επιλογές τους και υπαγορεύονται από το βαθμό της πίστης τους στην αιώνια αξία του σεβασμού των νεκρών.

* Να αποφύγουν, επομένως, την ερμηνεία της τραγωδίας σε επίπεδο σχηματικό και αφηρημένο - ιδεολογικό, ως σύγκρουση π.χ. γραπτών και άγραφων νόμων, πολιτείας και οικογένειας κ.ά.ό.

* Να αισθανθούν ότι η τραγικότητα των προσώπων, ιδίως Κρέοντα και Αντιγόνης, προκύπτει από την προσωπική τους βούληση και επιλογή. Έτσι, η υβριστική για το νεκρό Πολυνείκη απόφαση του Κρέοντα, στενά δεμένη με το ενδιαφέρον του πολιτικού για την εξουσία του, τον φέρνει διαδοχικά και κλιμακωτά σε σύγκρουση με τον Φύλακα, τον Χορό, την Αντιγόνη, τον Αίμονα, τον Τειρεσία μέχρι την τελική συντριβή του. Αντίθετα, η αταλάντευτη επιμονή της Αντιγόνης να θάψει τον αδελφό της συνοδεύεται από την τόλμη να ακολουθήσει με αξιοπρέπεια τις συνέπειες της απόφασής της, που την οδήγησε στο σωματικό θάνατο αλλά και στην πανθομολογούμενη ηθική δικαίωση για την πράξη της.

* Να εκτιμήσουν τελικά τη στάση του Σοφοκλή απέναντι στην αξία των θεϊκών νόμων και στη συνακόλουθη ευσέβεια των ανθρώπων, την οποία θεωρεί ως δείγμα σωφροσύνης.

Στον Φιλοκτήτη

* Να εντοπίσουν και να υπογραμμίσουν τα στοιχεία που συνθέτουν την τραγικότητα του Φιλοκτήτη και συγκεκριμένα τη μοναξιά του, την πληγωμένη αξιοπρέπεια και τιμή του, την παράδοξη μοίρα του και γενικότερα τους παράγοντες (εσωτερικούς και εξωτερικούς) που τον οδηγούν στη σταθερή άρνησή του να ακολουθήσει τον Οδυσσέα και το Νεοπτόλεμο.

* Να προσδιορίσουν, αντίθετα, το υπόβαθρο στο οποίο στηρίζεται η εμπιστοσύνη του Φιλοκτήτη προς τον Ηρακλή στο τέλος της τραγωδίας.

* Να επισημάνουν το ρόλο και το ήθος του Οδυσσέα σε σχέση με τη φύση και τη σημασία της «απάτης» σ'αυτή την τραγωδία, όχι ως ατομικού ελαττώματος αλλά ως συνέπειας της εντολής του στρατού με συγκεκριμένο σκοπό για το κοινό καλό.

* Να παρακολουθήσουν την κλιμάκωση της αντίθεσης ανάμεσα στον αγνό και φιλαλήθη Νεοπτόλεμο και τον πολύπειρο και διπλωμάτη Οδυσσέα, αλλά και τη σύμπτωση των προσπαθειών τους να κλέψουν την εμπιστοσύνη και την ψυχή του ήρωα.

* Να διακρίνουν τις δυνάμεις εκείνες που συνετέλεσαν στη δραματική μετάπτωση του ήθους του Νεοπτόλεμου, που είχε ως συνέπεια την απαγκίστρωσή του από τον Ο-

δυσσέα και τον προσανατολισμό του σε απόφαση σύμφωνη με τον χαρακτήρα και τη φύση του.

* Να εκτιμήσουν τη θεατρική σημασία της χρήσης «του από μηχανής θεού» στη συγκεκριμένη τραγωδία, μοναδικής περίπτωσης στις σωζόμενης τραγωδίες του Σοφοκλέους αλλά πολύ οικείας τεχνικής στον Ευριπίδη.

Στον Οιδίποδα Τύραννο

* Να διαπιστώσουν οι μαθητές και σ'αυτή την τραγωδία το ρόλο της μοίρας ως δύναμης, στην οποία υποτάσσονται θεοί και άνθρωποι, παρά την ελευθερία επιλογών και αποφάσεων που έχουν.

* Να επισημάνουν το γεγονός ότι η μοίρα παίζει συχνά άσχημο παιχνίδι στον άνθρωπο και τον καθιστά έρμαιό της, γιατί του επιτρέπει να νομίζει ότι με τη βούληση και τη λογική του μπορεί να βρει τη λύση των προβλημάτων του, αλλά στο τέλος βγαίνει αυτή κερδισμένη και πολλές φορές τον οδηγεί στη συντριβή.

* Να συνειδητοποιήσουν ότι ο Οιδίπους καθίσταται τραγικό πρόσωπο από τη στιγμή που, με πίστη στην ευθύνη του ως άρχοντα έναντι του λαού της Θήβας, αναζητεί με ειλικρίνεια την αλήθεια για τη συμφορά που πλήττει τη χώρα του και δεν παύει να επιμένει στην ειλικρινή του έρευνα ούτε και όταν πολλά σημάδια τού δείχνουν την τραγική αλήθεια. Πρέπει να δει και να ακούσει το τρομερό του έγκλημα, γεγονός που τον οδηγεί στη συντριβή και την τραγωδία στη λύση της με την αποκατάσταση της ηθικής τάξης.

* Να ανακαλύψουν και να εκτιμήσουν την αριστοτεχνική σύνθεση και τη σφιχτή δομή αυτής της τραγωδίας, που την καθιστά το τελειότερο, απ'αυτή την άποψη, έργο του Σοφοκλή.

Στον Αίαντα

* Να γνωρίσουν οι μαθητές το αρχαιότερο από τα σωζόμενα δράματα του Σοφοκλή και να διακρίνουν τη δίπτυχη δομή του, καθώς ο θάνατος του Αίαντα επισυμβαίνει στο μέσον της τραγωδίας.

* Να διαπιστώσουν το ήθος του ήρωα, το υψηλό αίσθημα τιμής και αξιοπρέπειας, από το οποίο διαπνέεται και το οποίο τον οδηγεί στο θάνατο, μοναδική έξοδο από την καταισχύνη μιας ζωής στερημένης από την τιμή που του άξιζε.

* Να κατανοήσουν το γεγονός ότι ο ήρωας με το μεγαλείο και την υπέρβαση της μετριότητας προκαλεί το φθόνο του θεού, αλλά δέχεται με αξιοπρέπεια τη θεόσταλτη καταστροφή.

* Να αισθανθούν ότι η ισορροπία και η ηθική τάξη αποκαθίσταται στο τέλος με την απόδοση μεταθανάτιων τιμών στον Αίαντα από εχθρούς και φίλους.

* Να διερευνήσουν θέματα, όπως η δύναμη και ο ρόλος του θείου, η δύναμη αλλά και η αστάθεια της ανθρώπινης ύπαρξης, το πρόβλημα της ταφής των νεκρών, η αρνητική πλευρά του πολέμου (εξολοθρευτή της χαράς της ζωής).

* Να εκτιμήσουν και συσχετίσουν τον Αίαντα με την Αντιγόνη, τον Φιλοκτήτη ή τον Οιδίποδα ως προς συγκρίσιμες πλευρές τους.

Μεθοδολογική παρατήρηση

Η εκπόνηση από τους μαθητές συνθετικών δημιουργικών εργασιών ενδείκνυται ιδιαίτερα κατά τη διδασκαλία σε γενικές γραμμές (μέσα σε 6 ώρες) των τραγωδιών «Οιδίπους Τύραννος» ή «Αίας». Έγκαιρα, μετά τους πρώτους μήνες του σχολικού έτους και σε συνεννόηση και υπό την καθοδήγηση του καθηγητή, μπορούν να αναλάβουν ομαδικές εργασίες, για να παρουσιάσουν επιμέρους θέματα ή πτυχές μίας τραγωδίας ή συγκριτικές εργασίες για περισσότερες από μία τραγωδίες κ.ά.

Μπορούν επίσης, πάντοτε σε προαιρετική βάση, να αναλάβουν την προετοιμασία μίας παράστασης τραγωδίας ή άλλου θεατρικού έργου, στο πλαίσιο εμπράγματης σπουδής της θεατρικής διάστασης και της σκηνικής οικονομίας των διδασκόμενων δραματικών έργων.

2. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

* Ρητορικά κείμενα, 2 ώρες/εβδομάδα από Σεπτέμβριο μέχρι και Φεβρουάριο, συνολικά 40 ± ώρες

* Ανθολόγιο επικής και λυρικής ποίησης, 2 ώρες/εβδομάδα από Μάρτιο μέχρι Μάιο, συνολικά 16 ± ώρες

2.1 ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

2.1.1 Κριτήρια επιλογής

Η δημόσια και ιδιωτική ζωή της αρχαίας Αθήνας αντικατοπτρίζεται λεπτομερέστερα και χαρακτηριστικότερα στους λόγους των ρητόρων, δικανικούς και πολιτικούς κυρίως. Είναι αδύνατο να γνωρίσει κανείς ικανοποιητικά τη ζωή των Αθηναίων της κλασσικής εποχής, μόνο από τα έργα των ιστορικών, των φιλοσόφων ή των δραματικών ποιητών, αν δε μελετήσει χαρακτηριστικά δείγματα λόγων που εκφωνήθηκαν στα δικαστήρια, τη Βουλή και την Εκκλησία του Δήμου. Εξάλλου, η ρητορική τέχνη κατείχε κυρίαρχη θέση όχι μόνο στην εκπαίδευση των νέων αυτής της εποχής, για να γίνουν ικανοί να λέγουν και να πράττουν τα πολιτικά στο πλαίσιο της δημοκρατικής πολιτείας τους, αλλά και στο εκπαιδευτικό σύστημα όλων των χωρών της Ευρώπης από την αρχαιότητα μέχρι τα νεώτερα χρόνια.

2.1.2 Σκοπός της διδασκαλίας

* Να γνωρίσουν οι μαθητές μερικές πτυχές του δημόσιου και ιδιωτικού βίου των αρχαίων Αθηναίων.

* Να μελετήσουν μια ειδική μορφή αρχαιοελληνικού λόγου, τον ρητορικό, ο οποίος ως λόγος «πειθούς δημιουργός» διαφέρει σημαντικά από τα άλλα γραμματειακά είδη ως προς τη δομή, τη λογική οργάνωση, την πλούσια επιχειρηματολογία και την ειδική γλωσσική έκφραση.

* Να γνωρίσουν, ειδικότερα, τις έντεχνες πίστεις, δηλαδή τα λογικά επιχειρήματα, τα ρητορικά ήθη και τα ρητορικά πάθη, με τα οποία ο ομιλητής προσπαθεί να κερδίσει την εύνοια του ακροατή ή του αναγνώστη του.

* Να προσδιορίσουν ιδιαίτερα τη διαχείριση της έμφασης και της συναισθηματικής φόρτισης με τα ποικίλα σχήματα λόγου (αντίθεση, υπόσταση, ρητορική ερώτηση, πολυσύνδετο ή ασύνδετο κατά περίπτωση σχήμα, τολμηρή μεταφορά κ.ά.) και την όλη οργάνωση και διασύνδεση των μερών του λόγου.

* Να καταστούν ικανοί να αξιολογούν το περιεχόμενο ενός ρητορικού λόγου, τη βαρύτητα των επιχειρημάτων και κατά συνέπεια την αποτελεσματικότητα της τεκμηρίωσης.

* Να ασκηθούν οι μαθητές στη λογική οργάνωση δομημένου κειμένου σε κάθε περίπτωση παραγωγής δικού τους λόγου.

* Να γνωρίσουν, τέλος, δείγματα του λόγου ορισμένων μεγάλων ρητόρων της ελληνικής αρχαιότητας, των οποίων το έργο έχει διαχρονική αξία.

2.1.3 Τα διδασκόμενα κείμενα

Προτάσσεται μια Εισαγωγή στη ρητορική τέχνη (τη γέννηση, την εξέλιξη, τα μέρη και τα χαρακτηριστικά ενός ρητορικού λόγου, τις έντεχνες πίστεις και τους κυριότερους εκπροσώπους του είδους κατά την κλασική εποχή) και σύντομη εισαγωγή στη ζωή και το έργο των τριών ρητόρων, των οποίων διδάσκονται λόγοι. Περίπου 2-3 διδακτικές ώρες καταρχήν.

Ακολουθεί η διδασκαλία τριών ρητορικών λόγων :

* Λυσίου, Κατά Φίλωνος δοκιμασίας ή Υπέρ Μαντιθέου, κατ'εκλογήν

* Δημοσθένους, Περί της Ροδίων ελευθερίας ή Υπέρ Μεγαλοπολιτών, κατ'εκλογήν

* Ισοκράτους, Περί ειρήνης ή Αρεοπαγιτικός, κατ'εκλογήν

Διατίθενται περίπου 12 διδακτικές ώρες για κάθε ρήτορα. Με εξαίρεση τον Λυσία, του οποίου οι επιλεγμένοι λόγοι είναι σύντομοι, από τους άλλους δύο ρήτορες θα ερμηνευθούν χαρακτηριστικά αποσπάσματα επιλεγμένα με βάση τους διδακτικούς στόχους που ακολουθούν. Έτσι, ενδείκνυται να διδαχθούν :

Από το λόγο του Δημοσθένη, Περί της Ροδίων ελευθερίας,

οι παράγραφοι 1-4, 17-24 και 34-35 από το πρωτότυπο και

οι παράγραφοι 5-16 και 25-33 από μετάφραση.

Από τον Υπέρ Μεγαλοπολιτών λόγο

οι παράγραφοι 1-18 και 32 από το πρωτότυπο και

19-31 από μετάφραση

Από το λόγο του Ισοκράτη, Περί ειρήνης :

οι παράγραφοι 1-2, 14-16, 63-70 και 133-145 από το πρωτότυπο και

οι παράγραφοι 17-27 από μετάφραση, ενώ οι υπόλοιπες ενδιάμεσες θα δοθούν σε συνδετικές περιλήψεις.

Από τον Αρεοπαγιτικό λόγο του :

οι παράγραφοι 1-2 και 36-49 από το πρωτότυπο και

οι παράγραφοι 3-35 και 50-84 από μετάφραση.

2.1.4 Διδακτικοί στόχοι

Με την ερμηνεία χαρακτηριστικών κειμένων του Λυσία, του Δημοσθένη και του Ισοκράτη επιδιώκεται να διακρίνουν οι μαθητές το κοινό υπόβαθρο των πολιτικών τους πεποιθήσεων, την πίστη τους στην αξία της δημοκρατίας, αλλά και τις διαφοροποιήσεις τους ιδίως σε θέματα εξωτερικής πολιτικής, διεκδίκησης ή παραίτησης από την ηγεμονία μεταξύ των ελληνικών πόλεων, πολέμου ή ειρήνης. Ειδικότερα:

Για τον Λυσία

* Να διαπιστώσουν οι μαθητές βασικές αρετές του λόγου του, τη σαφήνεια, την απλότητα του λεξιλογίου και την προσαρμογή της έκφρασης στον χαρακτήρα των ομιλητών, για τους οποίους έγραφε τους δικανικούς λόγους του (ηθοποιία).

* Να εκτιμήσουν την αριστοτεχνική κατασκευή των λόγων του ως προς τη δομή αλλά και την έντεχνη χρήση των σχημάτων του λόγου στην υπηρεσία της επιδιωκόμενης προβολής του ήθους των πελατών του.

* Να γνωρίσουν έναν από τους βασικότερους θεσμούς της αθηναϊκής δημοκρατίας, τη δοκιμασία, στην οποία υποβάλλονταν όσοι Αθηναίοι κληρώνονταν βουλευτές για τη βουλή του επομένου έτους.

* Να εκτιμήσουν τη μεγάλη σημασία που απέδιδε η βουλή στον έντιμο, δημοκρατικό και ανεπίληπτο ηθικά βίο των δοκιμαζομένων, προκειμένου να ασκήσουν δημόσιο λειτούργημα.

* Να αξιολογήσουν, σε σύγκριση με τον Επιτάφιο του Περικλή, την σταθερή πολιτική άποψη των Αθηναίων ότι καλός καγαθός πολίτης δεν είναι απλώς ο ηθικός και νομοταγής, πολύ περισσότερο δεν είναι αυτός που επιδιώκει καιροσκοπικά μόνο το ατομικό του συμφέρον, αλλά ο ενεργός πολίτης που μετέχει συνειδητά στα κοινά, θέτει το συμφέρον της πολιτείας πάνω από το ατομικό και έχει σταθερή προσήλωση στη δημοκρατία.

* Να συνειδητοποιήσουν, τέλος, με την ερμηνεία είτε του «Κατά Φίλωνος δοκιμασίας» είτε του «Υπέρ Μαντιθέου», πόσο δοκιμάστηκαν τα δημοκρατικά ήθη των Αθηναίων τα χρόνια που ακολούθησαν τη λήξη του Πελοποννησιακού πολέμου, την τυραννία των τριάκοντα και την αποκατάσταση της δημοκρατίας. Παρά τη γενική αμνηστία που κήρυξε η αποκατασταθείσα δημοκρατία, πολλοί θέλησαν να υποδαυλίσουν παλαιά πολιτικά πάθη, για να αποκομίσουν ίδιον όφελος.

Για τον Δημοσθένη

* Να επισημάνουν οι μαθητές τα στοιχεία που διακρίνουν το προσωπικό του ύφος, τον χειμαρρώδη λόγο του και την εύστροφη επιχειρηματολογία του.

* Να διακρίνουν την αταλάντευτη πεποίθησή του ότι η Αθήνα είναι η εγγυήτρια δύναμη της ελευθερίας όλων των ελληνικών πόλεων λόγω του δημοκρατικού της πολιτεύματος, το οποίο την καθιστά αντίθετη με κάθε μορφή τυραννίας ή πολιτικής επιβουλής.

* Να διαπιστώσουν την επικαιρότητα της πρότασής του, σύμφωνα με την οποία η εξωτερική πολιτική πρέπει να διαμορφώνεται με βάση το γενικότερο συμφέρον και όχι τα συναισθήματα των πολιτών.

* Να εκτιμήσουν την πολιτική θέση του Δημοσθένη ότι η δημοκρατική Αθήνα πρέπει να στηρίξει με δικαιοσύνη αλλά και αποφασιστικότητα κάθε μικρή δύναμη που αδικείται ή κινδυνεύει να υποδουλωθεί σε οποιοδήποτε ανελεύθερο ολιγαρχικό καθεστώς, όπως οι Ρόδιοι στον Μαύσωλο ή την Αρτεμισία, οι Μεγαλοπολίτες στη Σπάρτη ή οι Ολύνθιοι στον Φίλιππο.

* Να συζητήσουν την πεποίθηση του Δημοσθένη ότι για όλους τους παραπάνω λόγους η Αθήνα πρέπει να επιδιώκει σταθερά την ηγεμονία στον ελληνικό κόσμο και να μην παραιτηθούν από αυτή την αρχή, όπως συνιστούσε ο Ισοκράτης στον λόγο του Περί ειρήνης, που εκφωνήθηκε την ίδια εποχή με τον Περί της Ροδίων ελευθερίας, μετά τον συμμαχικό πόλεμο (357-355 π.Χ.)

Για τον Ισοκράτη

* Να διαπιστώσουν τα στοιχεία που συγκροτούν το προσωπικό του ύφος, την ισορροπημένη, νηφάλια και ρέουσα έκφρασή του και την εύληπτη επιχειρηματολογία του, που στηριζόταν πάντοτε σε ρεαλιστική εκτίμηση των καταστάσεων.

* Να επισημάνουν την φιλειρηνική πολιτική του έναντι όλων των άλλων πόλεων, που τον κατέστησε ηγέτη της φιλειρηνικής παράταξης της Αθήνας τον 4ο π.Χ. αι.

* Να διερευνήσουν τους λόγους που οδήγησαν στην μετατόπισή του από την υποστήριξη της ηγεμονικής θέσης

της Αθήνας (στον κατά των Περσών πόλεμο)στην προτροπή προς τους συμπατριώτες του να παραιτηθούν από την επιθυμία της ηγεμονίας.

* Να επισημάνουν τη βασική του αντίληψη ότι όποια απόφαση κι αν πάρουν για την ειρήνη ή την ηγεμονία, δεν πρόκειται να ευτυχήσουν, αν δεν βελτιώσουν τη δημοκρατική λειτουργία της πολιτείας τους, η οποία παρουσίαζε σαφή σημεία παρακμής.

* Να εκτιμήσουν την πεποίθησή του ότι η ακμή της Αθήνας στο παρελθόν οφειλόταν στην άριστη λειτουργία της δημοκρατίας επί Σόλωνος και Κλεισθένους και στην αγαθοποιό επίβλεψη της πολιτικής ζωής από την «εξ Αρείου Πάγου βουλή».

* Να συγκρίνουν, τέλος, και τους τρεις ρήτορες ως προς την κοινή πίστη τους στην αξία του δημοκρατικού πολιτεύματος για τη ζωή και την ευτυχία όλων των πολιτών της Αθήνας αλλά και κάθε άλλης πόλης.

* Να αξιοποιήσουν τη συζήτηση όλων των παραπάνω αρχών, για να διαπιστώσουν τη διαχρονική σημασία τους για τον άνθρωπο κάθε εποχής και μάλιστα της σημερινής.

Μεθοδολογική παρατήρηση

Για την ανάδειξη της τεχνικής του ρητορικού λόγου μπορεί να αξιοποιηθούν ως παράλληλα κείμενα αποσπάσματα από την Ρητορική του Αριστοτέλη, το Ελένης εγκώμιο του Γοργία ή άλλα ρητορικά έργα.

Κατά την ερμηνεία των ρητορικών κειμένων καταβάλλεται προσπάθεια:

* να εκτιμηθεί η βαρύτητα των επιχειρημάτων και να επισημανθεί το γεγονός ότι σε περιπτώσεις αδύνατης ή πτωχής επιχειρηματολογίας δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στο ήθος και το πάθος για εξισορρόπηση

* να εκτιμηθούν οι εκφραστικοί τρόποι σε συσχετισμό με τις πραγματικές ή συναισθηματικές καταστάσεις, τις οποίες επιχειρούν να αναδείξουν.

2.2 ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΕΠΙΚΗΣ ΚΑΙ ΛΥΡΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

2.2.1 Κριτήρια επιλογής

Έχει προηγηθεί εκτενής διδασκαλία του ομηρικού έπους (Οδύσσειας και Ιλιάδας) από μετάφραση στην Α' Γυμνασίου και οι μαθητές έχουν γνωρίσει το μεγαλείο του πρώτου ευρωπαϊκού λογοτεχνικού έργου και τις αφηγηματικές τεχνικές του Ομήρου σε γενικές γραμμές. Έχει επίσης προηγηθεί η γνωριμία με την αρχαία ελληνική λυρική ποίηση από μετάφραση στη Γ? Γυμνασίου με ένα ανθολόγιο που είχε βέβαια άλλο προσανατολισμό και σε συνδυασμό με άλλα κείμενα. Η σπουδή της επικής και λυρικής ποίησης από το πρωτότυπο δεν ήταν δυνατή στο Γυμνάσιο, καθώς ήταν γραμμένη σε ιδιωματική διάλεκτο (ιωνική, αιολική, δωρική) και οι μαθητές παρακολουθούσαν τη βασική διδασκαλία της αττικής διαλέκτου, που απετέλεσε την αφετηρία της περαιτέρω εξέλιξης της ελληνικής γλώσσας στα μεταγενέστερα χρόνια.

Στο Λύκειο και συγκεκριμένα στο πρόγραμμα θεωρητικής κατεύθυνσης, που αφορά ένα τμήμα μαθητών με ενδιαφέροντα για θεωρητικές σπουδές, κρίθηκε σκόπιμο να προστεθεί ένα σύντομο πρόγραμμα γνωριμίας με την πρωτότυπη μορφή του έπους και της λυρικής ποίησης με βάση χαρακτηριστικά αποσπάσματα, των οποίων η διδασκαλία δεν φιλοδοξεί, βέβαια, να φέρει τους μαθητές σε επαφή με το σύνολο της επικής και της λυρικής ποίησης ούτε και να ερμηνεύσει, με σχετική έστω πληρότητα, τον κόσμο και την τέχνη της αρχαϊκής εποχής.

2.2.2 Σκοπός της διδασκαλίας

* Να γνωρίσουν οι μαθητές τα ομηρικά έπη στην πρωτότυπη έκφρασή τους και συγκεκριμένα τις γλωσσικές, μετρικές και εκφραστικές ιδιαιτερότητές τους.

* Να απολαύσουν στο πρωτότυπο δύο - τρία αποσπάσματα της ομηρικής επικής αφήγησης από την Οδύσσεια και την Ιλιάδα, χαρακτηριστικά για το περιεχόμενο και την ποιητική τέχνη τους.

* Να συσχετίσουν τα παραπάνω στοιχεία του έπους με τα γραμματειακά είδη που ακολούθησαν και να εκτιμήσουν την ιδιαιτερότητα και την αξία τους.

* Να διαπιστώσουν τις ιδιαιτερότητες της αρχαϊκής λυρικής ποίησης, τόσο τις εξωτερικές (διάλεκτοι, μέτρα, σύνθεση και έκφραση) όσο και τις εσωτερικές (ο κόσμος του παρόντος, στενά δεμένος με τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες της εποχής, όπως τις βιώνει προσωπικά ο λυρικός ποιητής, αλλά και όπως προβάλλονται υπερχρονικά με αντικειμενοποιημένη πολλές φορές έκφραση γνωμικού χαρακτήρα).

* Να επισημάνουν την ποικιλία των θεμάτων που αντιμετωπίζουν οι λυρικοί ποιητές και αντικατοπτρίζουν την πολυμορφία της κοινωνικής ζωής, τη μοίρα του ανθρώπου, την ευτυχία ή δυστυχία του, τη σχέση του με το Θεό, τις σχέσεις του με τους άλλους, τον έρωτα, τη φιλία, την κοινωνική παρουσία του, την εργασία, τον πόλεμο και την ειρήνη κ.ά.

* Να παρακολουθήσουν και να εκτιμήσουν την εξέλιξη της σκέψης και της έκφρασης στη λυρική ποίηση, σε σχέση με τα ομηρικά έπη που προηγήθηκαν, και τα είδη (ιστορία, τραγωδία, ρητορεία, φιλοσοφία) που ακολούθησαν, σε περιορισμένη βεβαίως έκταση και στο βαθμό που επιβάλλει ο σκοπός του σύντομου αυτού προγράμματος.

2.2.3 Τα διδασκόμενα κείμενα

* από τον Όμηρο, κατ' εκλογήν κατά την κρίση του καθηγητή :

Οδύσσεια		
	ι 1-38	αποκάλυψη της ταυτότητας του Οδυσσέα
	λ 152-224	συνομιλία Οδυσσέα με τη μητέρα του στον Άδη
	μ 1-27 & 36-54	Οδυσσέας και Σειρήνες
	ζ 149-185	Οδυσσέας και Ναυσικά
Ιλιάδα		
	Γ 146-160	Εμφάνιση της Ελένης στα τείχη
	Μ 310-328	Γλαύκος και Σαρπηδών
	Χ 188-201	Αχιλλέας και Έκτορας (καταδίωξη)
	Ω 468-506	Συνομιλία Αχιλλέα - Πριάμου

* από τους Ομηρικούς Ύμνους
* Εις Ερμήν ΙΙ ή
* Εις Αφροδίτην ΙΙ

* από τον Ησίοδο

Έργα και Ημέραι	στ. 202-218	το γεράκι και το αηδόνι
	στ. 286-301	η εργασία

* από τους Λυρικούς Ποιητές

Αρχίλοχος	απόσπ. 1, 2, 6, 7, 22 Diehl	
Μίμνερμος	απόσπ. 2 και 5 Diehl	νεότητα - γηρατειά
Σαπφώ	1D	ωδή στην Αφροδίτη
	49	καλός κ' αγαθός
	58	ασήμαντη ποιήτρια
	116 Diehl	οίον το γλυκύμαλον
Αλκαίος	46α Diehl	ασυνέτημι των ανέμων
Αλκμάν	1D, στ. 36-49	έστι τις σιών τίσις
Θέογνις	στ. 39-52	αλαζόνας πολιτικός
	στ. 1135-1150	ανθρώπινη ελπίδα
Στησίχορος	11	Ελένης παλινωδία
	16 Diehl	ιστορία της Ραδίνης
Πίνδαρος	XIV Ολυμπιόνικος	Ασωπίχω Ορχομενίω σταδίει
ή	VII Πυθιόνικος	Μεγακλεί Αθηναίω τεθρίππω

2.2.4 Κατανομή του χρόνου

* Από τις 16 προβλεπόμενες ώρες θα διατεθούν 8 για την επική ποίηση (από αυτές 1 θα αφιερωθεί στους Ομηρικούς Ύμνους και 1 στον Ησίοδο) και 8 για τη λυρική ποίηση. Αναλογική προς αυτές τις ώρες θα είναι η έκταση των αποσπασμάτων που θα διδαχθούν κατ' εκλογήν του καθηγητή.

* Θα προηγηθεί σύντομη γενική εισαγωγή στην επική ποίηση και τα είδη της (Όμηρος, Ύμνοι, Ησίοδος) που θα πρέπει να διδαχθεί σε λιγότερο από μία διδακτική ώρα.

* Επίσης, πριν από τη διδασκαλία των λυρικών θα προηγηθεί σύντομη γενική εισαγωγή σε όλα τα είδη της λυρικής ποίησης, την εποχή και τους εκπροσώπους της, η οποία θα πρέπει να μπορεί να διδαχθεί σε λιγότερο από μία διδακτική ώρα.

* Για κάθε λυρικό ποιητή θα δίδονται σύντομες πληροφορίες κατά τη διδασκαλία συγκεκριμένου ποιήματός του.

2.2.5 Διδακτικοί στόχοι

Υπαγορεύονται κατά περίπτωση από το περιεχόμενο και τη μορφή των επιλεγόμενων αποσπασμάτων και αποβλέπουν στο:

* να καταστήσουν τους μαθητές ικανούς να διακρίνουν και να εκτιμούν τα στοιχεία της επικής αφήγησης και της λυρικής έκφρασης, τα οποία αποτελούν και τους σκοπούς της διδασκαλίας που προαναφέρθηκαν

* να μπορούν οι μαθητές, με απλή επισήμανση, να εντοπίσουν βασικές διαλεκτικές διαφορές του έπους και της λυρικής ποίησης από κείμενα της αττικής διαλέκτου. Δε γίνεται όμως αναλυτική διδασκαλία των διαλέκτων. Το ίδιο επιδιώκεται και προκειμένου για το μέτρο του έπους και των λυρικών ποιημάτων.

* να βοηθηθούν οι μαθητές να ανακαλύψουν και να απολαύσουν με συνοπτική ερμηνευτική διαδικασία βασικά μηνύματα των ερμηνευτικών αποσπασμάτων.

Μεθοδολογική παρατήρηση.

Θεωρούνται πολύ χρήσιμοι από διδακτική άποψη οι συσχετισμοί των αρχαίων λυρικών ποιητών με νεότερους και σύγχρονους, με την προοπτική να διαπιστωθεί ότι ο ψυχικός και συναισθηματικός κόσμος του ανθρώπου, παρά τις εύλογες διαφοροποιήσεις του ιστορικού και κοινωνικού πλαισίου, παραμένει αμετάβλητος στα βασικά του στοιχεία και υπαγορεύει παρόμοιους τρόπους εξωτερίκευσής του στην ποιητική τέχνη διαφόρων εποχών.

Γ' ΤΑΞΗ

1. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

Φιλοσοφικά κείμενα και Θουκυδίδης, 3 ώρες/εβδομάδα x 28, συνολικά 84ώρες

1.1 Κριτήρια επιλογής

Ακολουθώντας σε γενικές γραμμές την ιστορική εξέλιξη της αρχαίας ελληνικής γραμματείας επικοινωνούμε στη Γ' τάξη με το πυκνότερο και συνθετότερο γραμματειακό είδος, τον φιλοσοφικό λόγο. Με γνώμονα τον βασικό σκοπό της αγωγής στην αρχαία Ελλάδα, την ολοκλήρωση του ατόμου ως πολίτη, επιλέχθηκαν φιλοσοφικά κείμενα του Πλάτωνα (Πρωταγόρας και Πολιτεία) και του Αριστοτέλη (Ηθικά Νικομάχεια και Πολιτικά) που να επιτρέπουν μια πολύπλευρη μελέτη του πολιτικού φαινομένου στη ζωή της αρχαίας Αθήνας με άξονα τις έννοιες : πόλη - πολίτης - πολίτευμα - κοινωνία πολιτών - δεσμοί της κοινωνίας (νόμος - δικαιοσύνη) - ατομική και πολιτική αρετή. Και σ'αυτόν τον θεματικό άξονα εντάσσεται η ιδανική και σφαιρική παρουσίαση του δημοκρατικού πολιτεύματος στον Επιτάφιο του Περικλέους από την Ιστορία του Θουκυδίδη.

1.2 Σκοπός της διδασκαλίας

* Να γνωρίσουν οι μαθητές χαρακτηριστικές πτυχές του φιλοσοφικού λόγου των αρχαίων Ελλήνων και να εντάξουν τη φιλοσοφία στην ιστορική εξέλιξη της αρχαίας ελληνικής γραμματείας.

* Να επικοινωνήσουν με τον λόγο δύο μεγάλων Ελλήνων φιλοσόφων του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη, των οποίων η σκέψη κυριάρχησε όχι μόνο στον αρχαίο κόσμο, αλλά και στην ευρωπαϊκή και παγκόσμια ιστορία του πνεύματος.

* Να επισημάνουν βασικά κοινά σημεία και διαφορές των δύο φιλοσόφων σχετικά με την οργάνωση της πολιτείας, την κύρια αποστολή της (την εξασφάλιση της ευτυχίας όλων των πολιτών), την οργάνωση και τον σκοπό της εκπαίδευσης των πολιτών, αλλά και το βάρος της προσωπικής ευθύνης τους τόσο στην ατομική τους ζωή όσο και στη ζωή του κοινωνικού συνόλου.

* Να εκτιμήσουν τον κυρίαρχο ρόλο της δικαιοσύνης για τη ζωή και την πρόοδο κάθε πολιτείας και τους συνεκτικούς δεσμούς της, δηλαδή τους νόμους που στηρίζονται στη δικαιοσύνη.

* Να συνειδητοποιήσουν το γεγονός ότι η ατομική αρετή δεν μπορούσε να νοηθεί στην αρχαία Ελλάδα παρά μόνο στενά δεμένη με την πολιτική αρετή και ότι η ευτυχία του ατόμου εύρισκε την πλήρη δικαίωσή της στην ευτυχία όλων των πολιτών στο πλαίσιο του δημοκρατικού πολιτεύματος.

* Να διερευνήσουν στα ερμηνευόμενα αποσπάσματα την αντίληψη των αρχαίων ότι η ευδαιμονία του ατόμου, απώτερος σκοπός της ζωής τους, έχει πνευματικές ρίζες και στηρίζεται στην αρετή και ότι με αυτό τον γνώμονα οργάνωναν κάθε δραστηριότητά τους ως ατόμων και ως πολιτών.

* Να γνωρίσουν οι μαθητές μια συνοπτική αλλά ουσιαστική παρουσίαση της αθηναϊκής δημοκρατίας στην ιδανική της μορφή.

1.3 Τα διδασκόμενα κείμενα

α) Περικλέους Επιτάφιος του Θουκυδίδου, 20 ± ώρες

Σύντομη εισαγωγή στον Θουκυδίδη και το έργο του και ειδικότερα στον Επιτάφιο

Διδασκαλία των κεφ. 34, 35 και 43 έως 46 από μετάφραση και των κεφ. 36-42 από το πρωτότυπο.

Διδακτικοί στόχοι:

* Να γνωρίσουν οι μαθητές μια σφαιρική και συνοπτική παρουσίαση της αθηναϊκής δημοκρατίας στην ιδανική της μορφή.

* Να επισημάνουν βασικά χαρακτηριστικά του αθηναίου πολίτη που συνδυάζει ατομική ελευθερία και σεβασμό στους νόμους, ζωηρό ενδιαφέρον για την πνευματική και αισθητική καλλιέργεια αλλά και για την ανδρεία, επιμέλεια για τα ιδιωτικά θέματα αλλά και ενεργητική συμμετοχή στα κοινά.

* Να συσχετίσουν τις θέσεις αυτές του Θουκυδίδη με τις πολιτικές θέσεις του Αριστοτέλη, που περιέχονται στα Πολιτικά.

* Να εκτιμήσουν το πυκνό, αλλά πλούσιο και ποικίλο ύφος του Θουκυδίδη.

β) Πλάτωνος Πρωταγόρας και Πολιτεία, 34 ± ώρες

Προτάσσεται μία εισαγωγή στον φιλοσοφικό λόγο από τους προσωκρατικούς μέχρι τον Αριστοτέλη, που περιλαμβάνει την εξέλιξη της φιλοσοφικής σκέψης, τους κυριότερους εκπροσώπους της και τις βασικές τους θέσεις.

Εισαγωγή στον Πλάτωνα και το έργο του, στη σοφιστική κίνηση γενικά και τον Πρωταγόρα ειδικότερα. Στη συνέχεια θα διδαχθούν:

Από τον Πρωταγόρα, αποσπάσματα που αναφέρονται:

* Στην αρχή του διαλόγου, όπου τίθεται το θέμα του διδακτού ή μη της αρετής

κεφ. 317 Ε4 - 320 C7 από μετάφραση (αρχή διαλόγου - θέση του διδακτού ή μη της αρετής)

* Στον μύθο του Πρωταγόρα για τη δημιουργία του ανθρώπου και της κοινωνίας

κεφ. 320 C8 - 324 D2 από το πρωτότυπο

* Στον λόγο του Πρωταγόρα για την παιδεία γενικότερα και το διδακτό της αρετής ειδικά,

κεφ. 324 D3 - 328 D2 από μετάφραση.

Το υπόλοιπο του διαλόγου θα δοθεί σε σύντομη περίληψη.

Από την Πολιτεία, αποσπάσματα που αναφέρονται:

* Στο δαχτυλίδι του Γύγη, Β 359β - 360d7 από το πρωτότυπο και

* Στην εικόνα του σπηλαίου, Ζ 514α - 517α7 από μετάφραση και Ζ 517α8 - 520α5 από το πρωτότυπο

ή, κατ'εκλογήν του καθηγητή, στον μύθο του Ηρός του Παμφύλου,

Ι 614β - 617d5 από μετάφραση και

Ι 617d6 - e5 και 619β - 621d2 από το πρωτότυπο.

Οι ενδιάμεσοι στίχοι θα δοθούν σε σύντομη περίληψη.

Διδακτικοί στόχοι

* Να εντοπίσουν οι μαθητές τον πρακτικό σκοπό της διδασκαλίας των σοφιστών, όπως παρουσιάζεται από τον Πρωταγόρα («ευβουλία περί των οικείων, όπως άν άριστα τήν αυτού οικίαν διοικοί, καί περί των της πόλεως, όπως τά της πόλεως δυνατώτατος άν είη καί πράττειν καί λέγειν»).

* Να συγκρίνουν τη θέση αυτή του Πρωταγόρα με ανάλογη του Ισοκράτη που περιέχεται στον Παναθηναϊκό λόγο του (παράγρ. 26-34).

* Να διερευνήσουν τα ερείσματα της θέσης του Πρωταγόρα για το διδακτό της αρετής, τα οποία προκύπτουν τόσο από τον μύθο όσο και από τον λόγο του, καθώς και τη διαφορετική βάση, στην οποία στηρίζει το διδακτό της αρετής ο Σωκράτης.

* Να εκτιμήσουν την κεντρική θέση της παιδείας στη ζωή της αθηναϊκής κοινωνίας, αλλά και τον σημαντικότατο ρόλο της για την ύπαρξη της ίδιας της δημοκρατίας.

* Να επισημάνουν στην Πολιτεία του Πλάτωνα τη μεγάλη σημασία της δικαιοσύνης για την ευδαιμονία των πολιτών (όσο ζουν αλλά και μετά θάνατο) και για την επιβίωση και πρόοδο της πολιτείας.

* Να συσχετίσουν ως προς αυτό το στοιχείο τους μύθους του Γύγη και του σπηλαίου και να εντοπίσουν τη βασική διαφορά που προκύπτει. Αν οι πολίτες, με το μέγιστο μάθημα μιας ουσιαστικής παιδείας, δεν καταστούν ικανοί να μη θέλουν να αδικούν, τότε θα αποφεύγουν την αδικία όσο δεν τους δίνεται η δυνατότητα να αδικήσουν. Αν αντίθετα αποκτήσουν τη δυνατότητα αυτή, (βλ. το δαχτυλίδι του Γύγη), θα διαπράξουν εύκολα και αδικίες κατά την επιδίωξη του συμφέροντος.

* Να εκτιμήσουν την κυρίαρχη άποψη ότι ο νόμος οφείλει να αποβλέπει στον φωτισμό -άρα και στην ευδαιμονία- όλων των πολιτών και να υποχρεώνει αυτούς που μπορούν, να βοηθήσουν και τους απαίδευτους να πραγματοποιήσουν την ανάβαση προς τη θέα του αγαθού, για να μπορέσουν να ασκήσουν συνειδητά την αρετή.

* Να συσχετίσουν τη θέση αυτή του Πλάτωνα με αντίστοιχη του Αριστοτέλη στα Πολιτικά (Βιβλίο Η) και να επισημάνουν ομοιότητες και διαφορές των δύο φιλοσόφων.

* Να συνειδητοποιήσουν ότι, παρά τον σπουδαίο ρόλο της μοίρας, της Λάχεσης, για το πεπρωμένο του καθενός, ο άνθρωπος έχει μεγάλα περιθώρια ελευθερίας στην επιλογή του τρόπου ζωής του και αυτός είναι προσωπικά υπεύθυνος για τις επιλογές του («αιτία ελομένου. θεός αναίτιος»).

* Να ανακαλύψουν και να εκτιμήσουν τα στοιχεία που προσδιορίζουν το λογοτεχνικό ύφος του λόγου του Πλάτωνα σε σχέση με τον λιτό, κυριολεκτικό επιστημονικό λόγο του Αριστοτέλη.

γ) Αριστοτέλους, Ηθικά Νικομάχεια και Πολιτικά, 30 ± ώρες

Σύντομη εισαγωγή στον Αριστοτέλη και το έργο του. Στη συνέχεια θα διδαχθούν:

Από τα Ηθικά Νικομάχεια, αποσπάσματα που αναφέρονται:

* Στη φύση και τα είδη της αρετής, κεφ. 1103α14 - 1103β25

* Στην ηδονή και τα είδη της, κεφ. 1104β3 - 13 και

* Στην αρχή της μεσότητας, κεφ. 1106α15 - 1107α6

Να αξιοποιηθεί ως παράλληλο κείμενο το απόσπασμα από τα Πολιτικά που αναφέρεται στην άριστη πολιτική κοινωνία «την δια των μέσων», Δ 1295α25 - 1296α21.

Από τα Πολιτικά, αποσπάσματα που αναφέρονται:

* Στη σύσταση και το σκοπό της πόλεως και της κοινωνίας, κεφ.Α1252α1 - 7 και (από μετάφραση) 1252β27 - 1253α39

* Στα χαρακτηριστικά του πολίτη, Γ1274β32 - 1275α33 και 1275β17 - 21

* (από μετάφραση) Στα είδη των πολιτευμάτων, Γ 1279α22 - 1279β10

Στα είδη της δημοκρατίας, Δ 1291β30-1292α38

σιοι ή ο ένας (ο τύραννος) Γ 1281α11 - 1282α23

* Στην ανάγκη να είναι η παιδεία κοινή για όλους και να μην αποβλέπει μόνο στο χρήσιμο αλλά και στην ευρύτερη καλλιέργεια για τις ώρες της σχολής, Θ 1337 α 10 - 1338 β 8

ή κατ'εκλογήν του καθηγητή

Στην ανάγκη να προσδιοριστεί ποια είναι η προτιμότερη ζωή, για την οποία προτείνεται η α΄ ή β΄ οργάνωση της πολιτείας, Η 1323 α 14 - 1324 α 25.

Διδακτικοί στόχοι

* Να επισημάνουν οι μαθητές τη σημασία που έχει για τη ζωή και την ευδαιμονία του ατόμου η ενεργητική συμμετοχή του σε μια κοινωνία πολιτών με συνεκτικούς δεσμούς τους νόμους και τη δικαιοσύνη.

* Να διακρίνουν τα σημεία στα οποία όλα τα είδη των πολιτευμάτων προσεγγίζουν αλλά και εκείνα στα οποία ριζικά διαφοροποιούνται

* Να διαπιστώσουν ότι αμιγές πολίτευμα δύσκολα δημιουργείται και ακόμα δυσκολότερα παραμένει και ότι η μορφή του εξαρτάται από το πόσο πλησιάζει ή απομακρύνεται από την άριστη πολιτική κοινωνία, «την δια των μέσων».

* Να συζητήσουν και να εκτιμήσουν τη θέση του Αριστοτέλη ότι προτιμότερος τρόπος ζωής, που οδηγεί στην ευδαιμονία του ατόμου και του συνόλου, είναι ο κατ'αρετήν. Άρα αυτός πρέπει να είναι ο απώτερος σκοπός κάθε μορφής πολιτεύματος.

* Να συνειδητοποιήσουν τον προσανατολισμό της παιδείας κατά τον Αριστοτέλη όχι μόνο προς τα χρήσιμα και αναγκαία αλλά κυρίως προς όσα συντελούν στην πνευματική καλλιέργεια του ανθρώπου.

* Να συζητήσουν την άποψη ότι το να κυνηγάει κανείς πάντα το χρήσιμο δεν ταιριάζει σε μεγαλόψυχο και ελεύθερο άνθρωπο. Και αυτό να το δουν στο πλαίσιο του γενικότερου πραγματιστικού - ρεαλιστικού προσανατολισμού της αριστοτελικής φιλοσοφίας.

* Να προχωρήσουν σε συσχετισμούς και συγκρίσεις πλατωνικών και αριστοτελικών θέσεων, όπου επιβάλλεται από τα ερμηνευόμενα αποσπάσματα. Να αξιοποιήσουν γι'αυτές τις συγκρίσεις παράλληλα κείμενα όχι μόνο του Πλάτωνα (π.χ. από τον Κρίτωνα σχετικά με τη γνώμη των πολλών, σε συσχετισμό με το απόσπασμα των Πολιτικών Γ 1281α11-1282α23 για το ποιος έχει την εξουσία στην πόλη), αλλά και της πολιτικής ελεγείας, των τραγικών ποιητών και του Περί ανέμων, τόπων και υδάτων έργου του Ιπποκράτη (π.χ. τις παραγράφους 1, 12 και 16 όταν ερμηνεύονται τμήματα των Πολιτικών και των Ηθικών Νικομαχείων σχετικά με την αξία της αγωγής, της έννομης πολιτείας, της κυριαρχίας επί των ηδονών).

4.3 Οργάνωση και μέθοδος της διδασκαλίας

Εκείνο που ενδιαφέρει ουσιαστικά είναι να οργανωθεί η διδασκαλία κατά τέτοιο τρόπο που :

* να εξασφαλίζεται η ενεργητική συμμετοχή των μαθητών στη διαδικασία πρόσκτησης του μορφωτικού αγαθού, με κινητοποίηση όλων των πνευματικών τους δυνάμεων

* να ασκείται, έτσι, η ικανότητά τους για κριτική αφομοίωση και αξιολογική αποτίμηση των γνώσεων

* να διευκολύνονται να ανακαλύπτουν τρόπους, για να φθάσουν σε προσωπική επικοινωνία με τα κείμενα και σε αισθητική απόλαυση του περιεχομένου τους, αφού πρόκειται για κορυφαία δημιουργήματα της τέχνης του λόγου

* να ασκούνται στο να αναζητούν απαντήσεις ως προς τα βασικά στοιχεία κάθε λογοτεχνικού έργου, την πλοκή του μύθου (εξέλιξη - δέση - κορύφωση - λύση), τη διαγραφή του ήθους των δρώντων προσώπων (κίνητρα, στάσεις, μεταπτώσεις, δραματικές συγκρούσεις), τα προβλήματα και τις ιδέες που διερευνώνται και τους καλλιτεχνικούς τρόπους έκφρασης που δένουν όλα τα στοιχεία του έργου και αναδεικνύουν την ουσία και την ψυχή του.

* να μπορούν, τέλος, όλα τα παραπάνω στοιχεία να τα διακρίνουν σε συνδυασμό με τα ιδιαίτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά κάθε γραμματειακού είδους, το οποίο με διαφορετικό τρόπο απευθυνόταν στους ακροατές/θεατές/αναγνώστες του.

Κύρια μέθοδος διδασκαλίας των κειμένων της Αρχ. Ελλ. Γραμματείας, όπως και κάθε άλλου λογοτεχνικού έργου, είναι η ερμηνευτική. Και στο Λύκειο συγκεκριμένα η ερμηνεία κειμένων γίνεται κυρίως με βάση την πρωτότυπη γλωσσική τους έκφραση. Η διδακτική αξιοποίηση κειμένων από μετάφραση συμπληρώνει την ερμηνεία των πρωτότυπων κειμένων με δύο τρόπους:

* ολοκληρώνει την ερμηνεία των πρωτότυπων αποσπασμάτων, με τα οποία τα μεταφρασμένα κείμενα συνδέονται άμεσα και λειτουργικά και

* προσφέρει παράλληλα κείμενα κατάλληλα να φωτίσουν πληρέστερα το περιεχόμενο των ερμηνευόμενων έργων.

Η ερμηνευτική μέθοδος επιχειρεί να φέρει τους μαθητές σε επικοινωνία με την ουσία της πνευματικής δημιουργίας των αρχαίων ελλήνων συγγραφέων. Και για να είναι αποτελεσματική πρέπει να ακολουθεί ορισμένες γενικές αρχές, που αποτελούν δρόμους προσπέλασης στο νόημα των έργων. Έτσι,

* προσαρμόζεται συνεχώς στις απαιτήσεις κάθε διδακτικής ενότητας, κρατώντας το νήμα των διδακτικών στόχων, που οδηγεί με ασφάλεια στην επίτευξη του τελικού σκοπού

* δίνει έμφαση στην ανάλυση του νοηματικού περιεχομένου των έργων και στη διερεύνηση του ιδεολογικού πλούτου τους καθώς και των προβλημάτων του ανθρώπου και της ζωής της εποχής των

* επιχειρεί να εκτιμήσει τα κίνητρα της δραστηριότητας του ανθρώπου, τη στάση και την κλίμακα των αξιών του μέσα στο πλαίσιο των κοινωνικών, πολιτικών και πολιτιστικών συνθηκών της εποχής τους

* διερευνά, στη συνέχεια, τη διαχρονική σημασία των αναδεικνυομένων από την ερμηνεία στοιχείων, αποφεύγοντας προσεχτικά κάθε είδους ανεπίτρεπτους αναχρονισμούς

* προσφεύγει σε λεξιλογικές και μορφολογικές διευκρινίσεις μόνο στο βαθμό που αυτές εξυπηρετούν τη βαθύτερη κατανόηση των κειμένων

* συνεξετάζει συστηματικά τους μορφολογικούς εκφραστικούς τρόπους με τα συγκεκριμένα κάθε φορά νοηματικά περιεχόμενα στην αδιάσπαστη σχέση τους

* εκμεταλλεύεται με δεξιότητα και αξιοποιεί γόνιμα τα κατάλληλα παράλληλα κείμενα που φωτίζουν πληρέστερα το νόημα των ερμηνευόμενων έργων.

Η ερμηνευτική διαδικασία στηρίζεται στην αντίληψη ότι το κείμενο αποτελεί οργανικό σύνολο, του οποίου τα μέρη φωτίζονται και ερμηνεύονται αμοιβαία. Έτσι, ξεκινάει από μια συνολική θεώρηση του κειμένου, επισημαίνει τα θεματικά κέντρα και τη δομή του, προχωρεί αναλυτικά στη διερεύνηση του περιεχομένου και της μορφής και

κλείνει με συνολική συνθετική εκτίμηση των ουσιωδών στοιχείων του κειμένου.

Στην αναλυτική φάση της η ερμηνευτική διαδικασία συμπληρώνεται και με τη μεταφραστική άσκηση για την απόδοση του αρχαίου σε άρτιο νεοελληνικό λόγο. Βασική επιδίωξη παραμένει να κρατήσει η μετάφραση το χαρακτήρα της σύνθετης γλωσσικής άσκησης που διαπλέκεται με την ερμηνεία του κειμένου και τη συμπληρώνει. Με κανένα τρόπο η μετάφραση δε θα πρέπει να θεωρηθεί ως υποκατάστατο του αρχαίου κειμένου, για να το απομνημονεύσουν οι μαθητές ως γνωστικό αντικείμενο για τις εξετάσεις τους (προφορικές ή γραπτές) ή για να προχωρήσουν, στη συνέχεια, στην ερμηνεία του κειμένου από τη μετάφραση.

Κατά διαστήματα ενδείκνυται να ασκούνται οι μαθητές στην ανάγνωση και εκτίμηση της ποιότητας και άλλων μεταφράσεων, λογοτεχνικών ή μη, για την καλλιέργεια της γλωσσικής και ερμηνευτικής ευαισθησίας τους. Σε προαιρετική βάση μπορεί και οι ίδιοι να ασκούνται σε λογοτεχνική μετάφραση αρχαίου κειμένου.

Η εκπόνηση συνθετικών δημιουργικών εργασιών από τους μαθητές έχει ανεκτίμητη παιδευτική αξία για την ανάπτυξη της πρωτοβουλίας αλλά και της κριτικής και δημιουργικής τους ικανότητας. Δίνει πολλές δυνατότητες διερεύνησης επιμέρους προβλημάτων, γενικής θεώρησης των διδασκόμενων έργων και γόνιμων συγκριτικών μελετών. Εκείνο όμως το οποίο απαιτείται σε κάθε περίπτωση είναι η έγκαιρη προετοιμασία, η προσεκτική οργάνωση και η συνεργασία με τον καθηγητή και με τους άλλους μαθητές στο πλαίσιο μικρών ομάδων εργασίας.

4.4. Η αξιολόγηση του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας

Γενικά, ο τρόπος αξιολόγησης του μαθήματος, είτε μέσα στο σχολείο είτε σε περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο, πρέπει να στοχεύει στην αποτίμηση της προσωπικής στάσης των μαθητών απέναντι στα κείμενα, της επικοινωνίας τους με τα περιεχόμενα και τα συμφραζόμενα των κειμένων, της κριτικής τοποθέτησής τους απέναντι σε τιθέμενα ερωτήματα αλλά και της αρχαιογνωσίας τους και του βαθμού κατάκτησης της γλώσσας.

Αναλυτικότερα :

* οι ερωτήσεις αξιολόγησης βρίσκονται σε αντιστοιχία με τους διδακτικούς στόχους και τη μέθοδο διδασκαλίας και εντάσσονται οργανικά στη διδακτική διαδικασία την οποία ανατροφοδοτούν, ώστε να είναι αποτελεσματικότερη

* στο μάθημα της Αρ. Ελλ. Γρ., δεδομένου ότι ένα λογοτεχνικό κείμενο επιδέχεται πολλαπλές ερμηνευτικές αναγνώσεις και διδακτικές προσεγγίσεις, χρησιμοποιούνται, κυρίως, ερωτήσεις ανοιχτού τύπου

* ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν, όταν ελέγχεται γλωσσικό-πληροφοριακό υλικό ή σε κάθε περίπτωση, εάν συνδεθούν με ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης

* οι γλωσσικές ασκήσεις είναι κυρίως αντικειμενικού τύπου (πολλαπλής επιλογής, μετασχηματιστικές, αντιστοίχισης, διάζευξης κ.ά.) και η απάντησή τους απαιτεί αναφορά και συσχετισμό με το κείμενο

* δίνεται έμφαση στις ερμηνευτικές ερωτήσεις (νοηματικές, ιδεολογικές, αισθητικές κ.α.) με βάση κυρίως το πρωτότυπο κείμενο αλλά και με αναφορά στο περιεχόμενο των τμημάτων που διδάχθηκαν από μετάφραση ή των παράλληλων κειμένων που αξιοποιήθηκαν κατά τη διδασκαλία.

* η ποικιλία και η διαβάθμιση των ερωτήσεων επιτρέπει τον ευρύτερο και ουσιαστικότερο έλεγχο των αποτελεσμάτων της διδασκαλίας με βάση τις αποκτηθείσες γνώσεις των μαθητών

* η εκπόνηση συνθετικών δημιουργικών εργασιών από τους μαθητές κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους συνεκτιμάται με το σύνολο της σχολικής εργασίας τους και συμμετέχει στη διαμόρφωση της προφορικής βαθμολογίας τους.

Συγκεκριμένα, κατά τις γραπτές εξετάσεις σε σχολικό ή εθνικό επίπεδο,

Δίνεται στους μαθητές ένα σχετικώς εκτενές τμήμα (περίπου 15-20 στ.) διδαγμένου κειμένου με νοηματική συνοχή και τους ζητείται :

α) να μεταφράσουν ένα τμήμα του, αυτούσιο ή διασκευασμένο, στη νέα ελληνική και

β) να απαντήσουν σε :

3 ερωτήσεις ερμηνευτικές, ανοικτού ή κλειστού τύπου κατά περίπτωση, που αναφέρονται σε ιδέες / αξίες / προβλήματα που προκύπτουν από το κείμενο, στη στάση / ήθος / χαρακτήρα των προσώπων, στη δομή / σύνθεση του κειμένου, σε υφολογικά / αισθητικά θέματα. Η μία ερώτηση απ'αυτές θα αναφέρεται υποχρεωτικά ή θα απαιτεί γνώση και του από μετάφραση τμήματος του κειμένου. Σ'αυτή την περίπτωση μπορεί να δίνεται στην ερώτηση το συγκεκριμένο μεταφρασμένο τμήμα.

1 ερώτηση που αναφέρεται στο γραμματειακό είδος, στο οποίο ανήκει το κείμενο, στον συγγραφέα ή το έργο του

1 ερώτηση ευρύτερα λεξιλογική (ετυμολογική, παραγωγής, σύνθεσης, κυριολεξίας, συνωνύμων, αντιθέτων) που μπορεί να αναφέρεται και στην εξέλιξη της σημασίας ορισμένων λέξεων

1 ερώτηση γραμματικής αντικειμενικού τύπου

1 ερώτηση συντακτικού αντικειμενικού επίσης τύπου

Σημείωση: Κάθε ερώτηση μπορεί να αναλύεται σε υποερωτήματα

Δίνεται επίσης στους μαθητές ένα μικρό τμήμα αδίδακτου πεζού κειμένου αττικής διαλέκτου (4-6 στίχων στα προγράμματα γενικής παιδείας και 10-12 στίχων στα προγράμματα θεωρητικής κατεύθυνσης) και τους ζητείται να το μεταφράσουν στη νέα ελληνική.

Στα τμήματα θεωρητικής κατεύθυνσης οι ερωτήσεις γραμματικής και συντακτικού λαμβάνονται από το αδίδακτο κείμενο.

Η βαθμολογική αποτίμηση των δύο μεταφράσεων δεν πρέπει να υπερβαίνει τις 6 μονάδες (4 + 2) στην 20βάθμια κλίμακα και όλων των άλλων ερωτήσεων τις 2 μονάδες για την κάθε μία (2x7=14), ήτοι 6 + 14 = 20 μονάδες συνολικά. Στα τμήματα θεωρητικής κατεύθυνσης η μετάφραση του αδίδακτου κειμένου αποτιμάται με 4 μονάδες και του διδαγμένου με 2.

Η απόφαση αυτή ισχύει από το σχολ. έτος 1999-2000.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην εφημερίδα της κυβερνήσεως.

Αθήνα, 5 Μαρτίου 1999

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Δ. ΑΡΣΕΝΗΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΟΥ 34 * ΑΘΗΝΑ 104 32 * TELEX 223211 ΥΡΕΤ GR * FAX 52 34 312
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: http: www.et.gr
INTERNET: hol.gr
e-mail: nvas @ hol.gr

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ Σολωμού 51		ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΩΛΗΣΗΣ Φ.Ε.Κ.	
Πληροφορίες δημοσιευμάτων Α.Ε. - Ε.Π.Ε.	5225 761	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	
	5230 841	Βασ. Όλγας 227 - Τ.Κ. 54100	(031) 423 956
Πληροφορίες δημοσιευμάτων λοιπών Φ.Ε.Κ.	5225 713	ΠΕΙΡΑΙΑΣ	
	5249 547	Νικήτα 6-8 Τ.Κ. 185 31	4135 228
Πώληση Φ.Ε.Κ.	5239 762	ΠΑΤΡΑ	
Φωτοαντίγραφα παλαιών Φ.Ε.Κ.	5248 141	Κορίνθου 327 - Τ.Κ. 262 23	(061) 6381 100
Βιβλιοθήκη παλαιών Φ.Ε.Κ.	5248 188	ΙΩΑΝΝΙΝΑ	
Οδηγίες για δημοσιεύματα Α.Ε. - Ε.Π.Ε.	5248 785	Διοικητήριο Τ.Κ. 450 44	(0651) 87215
Εγγραφή Συνδρομητών Φ.Ε.Κ. και		ΚΟΜΟΤΗΝΗ	
αποστολή Φ.Ε.Κ.	5248 320	Δημοκρατίας 1 Τ.Κ. 691 00	(0531) 22 858
		ΛΑΡΙΣΑ	
		Διοικητήριο Τ.Κ. 411 10	(041) 597449
		ΚΕΡΚΥΡΑ	
		Σαμαρά 13 Τ.Κ. 491 00	(0661) 89 127 / 89 120
		ΗΡΑΚΛΕΙΟ	
		Πλ. Ελευθερίας 1, Τ.Κ. 711 10	(081) 396 223
		ΛΕΣΒΟΣ	
		Πλ. Κωνσταντινουπόλεως Τ.Κ. 811 00 Μυτιλήνη	(0251) 46 888 / 47 533

ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ	
	- Μέχρι 8 σελίδες 200 δρχ.
	- Από 8 σελίδες και άνω προσαύξηση 100 δρχ. ανά 8σέλιδο ή μέρος αυτού

ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ Φ.Ε.Κ.

Τεύχος	Κ.Α.Ε. Προϋπολογισμού 2531	Κ.Α.Ε. εσόδου υπέρ ΤΑΠΕΤ 3512
Α΄ (Νόμοι, Π.Δ., Συμβάσεις κ.λπ.)	60.000 δρχ.	3.000 δρχ.
Β΄ (Υπουργικές αποφάσεις κ.λπ.)	70.000 » .	3.500 » .
Γ΄ (Διορισμοί, απολύσεις κ.λπ. Δημ. Υπαλλήλων)	15.000 » .	750 » .
Δ΄ (Απαλλοτριώσεις, πολεοδομία κ.λπ.)	70.000 » .	3.500 » .
Αναπτυξιακών Πράξεων (Τ.Α.Π.Σ.)	30.000 » .	1.500 » .
Ν.Π.Δ.Δ. (Διορισμοί κ.λπ. προσωπικού Ν.Π.Δ.Δ.)	15.000 » .	750 » .
Παράρτημα (Προκηρύξεις θέσεων ΔΕΠ κ.τλ.)	5.000 » .	250 » .
Δελτίο Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας (Δ.Ε.Β.Ι.)	10.000 » .	500 » .
Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου (Α.Ε.Δ.)	3.000 » .	150 » .
Προκηρύξεων Α.Σ.Ε.Π.	10.000 » .	500 » .
Ανωνύμων Εταιρειών & Ε.Π.Ε.	250.000 » .	12.500 » .
ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΤΕΥΧΗ ΕΚΤΟΣ Α.Ε. & Ε.Π.Ε.	250.000 » .	12.500 » .

* Οι συνδρομές του εσωτερικού προπληρώνονται στα Δημόσια Ταμεία που δίνουν αποδεικτικό είσπραξης (διπλότυπο) το οποίο με τη φροντίδα του ενδιαφερομένου πρέπει να στέλνεται στην Υπηρεσία του Εθνικού Τυπογραφείου.
* Οι συνδρομές του εξωτερικού επιβαρύνονται, πέραν των ανωτέρω αναφερομένων ποσών, με τα ταχυδρομικά τέλη και μπορεί να στέλνονται με επιταγή και σε ανάλογο συνάλλαγμα στο Διευθυντή Διαχείρισης του Εθνικού Τυπογραφείου.
*Η πληρωμή του υπέρ ΤΑΠΕΤ ποσοστού που αντιστοιχεί σε συνδρομές, εισπράττεται από τα Δημόσια Ταμεία.
* Οι συνδρομητές του εξωτερικού μπορούν να στέλνουν το ποσό του ΤΑΠΕΤ μαζί με το ποσό της συνδρομής.
* Οι Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, οι Δήμοι, οι Κοινότητες ως και οι επιχειρήσεις αυτών πληρώνουν το μισό χρηματικό ποσό της ...δρομής και ολόκληρο το ποσό υπέρ του ΤΑΠΕΤ.
...δρομή ισχύει για ένα χρόνο, που αρχίζει την 1η Ιανουαρίου και λήγει την 31η Δεκεμβρίου του ίδιου χρόνου. Δεν ...ται συνδρομητές για μικρότερο χρονικό διάστημα.
...νανέωση της συνδρομής πραγματοποιείται το αργότερο μέχρι τον Μάρτιο κάθε έτους.
...ύπων, ταχυδρομικές επιταγές και χρηματικά γράμματια δεν γίνονται δεκτά.

...εξυπηρέτησης των πολιτών λειτουργούν καθημερινά από 08.00΄ έως 13.00΄

(ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ)